

RAPORTTEJA 90

HÄMEEN RUOANTUOTANNON ALUETALOUDELLISEN VAIKUTTAVUUDEN SELVITYS

MÄÄTTÄ SUSANNA JA TÖRMÄ HANNU

HÄMEEN RUOANTUOTANNON ALUETALOUDELLISEN VAIKUTTAVUUDEN SELVITYS

MÄÄTTÄ SUSANNA JA TÖRMÄ HANNU

2012

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Julkaisija	Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti www.helsinki.fi/ruralia	Lönnrotinkatu 7 50100 MIKKELI	Kampusranta 9 C 60320 SEINÄJOKI
Sarja	Raportteja 90		
Kannen kuva	Sanna Lento/Hämeen ammattikorkeakoulu		
ISBN	978-952-10-6516-3 (pdf)		
ISSN	1796-0630 (pdf)		

ESIPUHE

Hämeessä ruoantuotannolla on selkeä yhteys aluetalouteen. Esimerkiksi tätä taustaa vasten Hämeessä halutaan selvittää muun muassa alueen ruoantuotannon kysyntäpotentiaalin sekä aluetaloudelliset vaikutukset.

Selvityksen tavoitteena on muun muassa Hämeen maakuntien ruoantuotannon aluetaloudellisten vaikutusten selvittäminen. Alueen ruoantuotannon vaikutuslaskelmat toteutettiin Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa kehitetyn yleisen tasapainon RegFin-aluemallin avulla.

Selvityksen johtajana toimi professori Hannu Törmä. Tutkijana toimi projektitutkija, HTM Susanna Määttä. Haastatteluista tekivät lisäksi tutkimussihteeri Terttu Poranen ja harjoittelijat Jussi Välimäki ja Antti Nenonen.

Ruralia-instituutti kiittää selvityksen tilaajaa MTK Hämettä. Toivomme selvityksen tulosten hyödyttävän ja tukevan päätöksentekoa. Haluamme kiittää myös kyselyihin ja haastatteluihin osallistuneita tahoja arvokkaista vastauksista.

Seinäjoella 31.8.2012

Sami Kurki
Johtaja, professori

Sisällys

TIIVISTELMÄ	7
ABSTRACT	8
1 SELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	9
2 PERUSTIETOJEN HANKINTA	10
2.1 Kysely yrityksille	10
2.2 Kysely hankintarenkaille ja -yksiköille	11
3 KANTA- JA PÄIJÄT-HÄMEEN RUOKAKETJUT	12
3.1 Kanta- ja Päijät-Hämeen maakunnat.....	12
3.2 Ruokaketju.....	12
3.3 Alkutuotanto Hämeessä	12
3.4 Elintarviketeollisuus Hämeessä	13
3.5 Elintarvikkeiden kauppa ja ravitsemistoiminta Hämeessä	13
4 ALKUTUOTANNON ALUEELLINEN JALOSTUS-/KULUTUSOSUUS	14
5 LÄHIRUOAN KÄYTTÖ JULKISKEITTIÖSEKTORILLA	17
6 RUOKAKETJUN ERI OSIEN VAIKUTUKSET NYKYTILANTEESSA	19
6.1 Alkutuotannon vaikutukset alueen talouteen ja työllisyyteen	19
6.2 Elintarviketeollisuuden vaikutukset alueen talouteen ja työllisyyteen.....	20
6.3 Elintarvikkeiden kaupan vaikutukset alueen talouteen ja työllisyyteen.....	22
6.4 Ravitsemistoiminnan vaikutukset alueen talouteen ja työllisyyteen.....	22
7 RUOKAKETJUN VAIKUTUKSET SUHTEUTETTUNA KYSYNTÄPOTENTIAALIIN	23
7.1 Vaikutukset talouteen	23
7.2 Vaikutukset työllisyyteen	23
8 ALUEEN RUOANTUOTANNON TULEVAISUUS JA SEN VAIKUTUKSET	25
8.1 Arviot tulevaisuudesta	25
8.2 Arvioiden mukaisen tulevaisuuden vaikutukset alueen talouteen ja työllisyyteen	26
9 TULOSTEN VERTAILU VASTAAVIIN SELVITYKSIIN	28
10 YHTENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
LÄHTEET	33
LIITE 1. RegFin-laskentamenetelmä ja siihen liittyviä julkaisuja.....	34
LIITE 2. Selvityksessä tarkasteltujen ruokaketjuun kuuluvien toimialojen sisältö	39
LIITE 3. Kysely yrityksille.....	41
LIITE 4. Kysely hankintarenkaille	45
LIITE 5. Perusurien määrittäminen.....	48
LIITE 6. Tutkimuksen aikakäsite.....	49

KUVAT

Kuva 1.	Yrityskyselyyn vastanneiden yritysten jakautuminen henkilöstömäärien mukaan.	10
Kuva 2.	Kanta-Hämeen elintarvikeyritysten raaka-aineostojen jakautuminen eri alueille.	14
Kuva 3.	Päijät-Hämeen elintarvikeyritysten raaka-aineostojen jakautuminen eri alueille.	15
Kuva 4.	Kanta-Hämeen elintarvikeyritysten myynnin kohdistuminen eri alueille.	15
Kuva 5.	Päijät-Hämeen elintarvikeyritysten myynnin kohdistuminen eri alueille.	16
Kuva 6.	Kanta-Hämeen julkisektörisektorin elintarvikeostojen jakautuminen alueittain.	17
Kuva 7.	Päijät-Hämeen julkisektörisektorin elintarvikeostojen jakautuminen alueittain.	18
Kuva 8.	Maakuntien välinen vertailu julkisektörisektorin nykyisten elintarvikehankintojen jakautumisesta alueittain.	28
Kuva 9.	Ruokaketjun eri osien vaikutukset maakuntien BKT:hen ja työllisyyteen.	30

TAULUKOT

Taulukko 1.	Kyselyyn vastanneiden yritysten päätoimialat.	10
Taulukko 2.	Hämeen elintarviketeollisuuden toimipaikat vuonna 2011.	13
Taulukko 3.	Alkutuotannon vaikutukset talouteen ja työllisyyteen nykytilanteessa.	19
Taulukko 4.	Elintarviketeollisuuden vaikutukset talouteen nykytilanteessa.	20
Taulukko 5.	Elintarviketeollisuuden vaikutukset työllisyyteen nykytilanteessa.	21
Taulukko 6.	Elintarvikkeiden kaupan vaikutukset talouteen ja työllisyyteen nykytilanteessa.	22
Taulukko 7.	Ravitsemistoiminnan vaikutukset talouteen ja työllisyyteen nykytilanteessa.	22
Taulukko 8.	Elintarviketeollisuuden vaikutukset alueiden BKT:hen suhteessa maksimaaliseen kysyntäpotentiaaliin.	23
Taulukko 9.	Elintarviketeollisuuden vaikutukset alueiden työllisyyteen suhteessa maksimaaliseen kysyntäpotentiaaliin.	24
Taulukko 10.	Kanta-Hämeen elintarvikeyritysten arviot liikevaihdon kehittymisestä toimialoittain vuoteen 2020 mennessä.	25
Taulukko 11.	Päijät-Hämeen elintarvikeyritysten arviot liikevaihdon kehittymisestä toimialoittain vuoteen 2020 mennessä.	26
Taulukko 12.	Elintarviketeollisuuden tulevaisuuden vaikutukset maakuntien talouteen.	26
Taulukko 13.	Elintarviketeollisuuden tulevaisuuden vaikutukset maakuntien työllisyyteen.	27
Taulukko 14.	Eri alueiden ruokaketjujen vaikutukset maakuntien BKT:hen nykytilanteessa.	29
Taulukko 15.	Selvityksessä esiin tulleita faktoja sekä niistä tehtyjä johtopäätöksiä ja suosituksia.	31

TIIVISTELMÄ

Hämeessä ruokatuotannolla on vahva yhteys aluetalouteen ja ympäristöön. Alueen merkitys Suomen ruokatuotantoalueena on merkittävä erinomaisen sijaintinsa (luonnonolosuhteet, kylväskeskittymät), monipuolisen toimialarakenteensa (vilja-, liha- ja meijeriteollisuus) sekä ainutlaatuisen innovaatioympäristönsä (muun muassa maa- ja elintarviketalouden tutkimus, ammattikorkeakoulut) ansiosta. Tätä taustaa vasten Hämeessä haluttiin selvittää ruoantuotannon aluetaloudelliset vaikutukset ja kysyntäpotentiaali. Selvityksen tavoitteena oli selvittää Kanta- ja Päijät-Hämeen ruokaketjujen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteesta ja tulevaisuudessa. Selvityksen taustalla toimi Kasvua Hämeessä -teemaohjelmahanke, jota rahoittaa Hämeen ELY-keskus Manner-Suomen maaseutuohjelmasta.

Osana selvitystä toteutettiin kaksi kyselyä, joista toinen kohdistettiin jalostaville elintarvikealan yrityksille ja toinen alueen merkittävimmille hankintarenkaille. Yrityskyselyn avulla tiedusteltiin muun muassa sitä, kuinka suuri osa yritysten alkutuotannon raaka-aineista ostetaan omasta maakunnasta. Vastausten perusteella osuus on Kanta-Hämeessä noin 20 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 30 prosenttia. Molemmissa maakunnissa ulkomailta ostetaan noin 20 prosenttia alkutuotannon raaka-aineista. Hankintarenkaille suunnatun kyselyn avulla tiedusteltiin julkiskeittöiden omassa maakunnassa tuotettujen elintarvikkeiden käyttöosuutta. Vastausten perusteella Kanta-Hämeessä noin 20 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 15 prosenttia julkiskeittöiden käyttämistä elintarvikkeista ostetaan omasta maakunnasta. Vastaavasti ulkomailta ostetaan Kanta-Hämeessä noin 30 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 15 prosenttia julkiskeittöiden käyttämistä elintarvikkeista.

Ruokaketjun nykyiset aluetaloudelliset vaikutukset laskettiin kaikille ruokaketjun osille eli alkutuotannolle, elintarviketeollisuudelle, elintarvikkeiden kaupalle ja ravitsemistoinnalle erikseen. Ajatuksena oli tarkastella vaikuttavuutta lähtien liikkeelle eri ruokaketjun osista ja saada näin laajempi kuva toimialojen merkityksestä.¹ Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin CGE RegFin -aluemallin laskelmien mukaan ruokaketjun osista elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupalla on suurin vaikutus maakuntien talouteen ja työllisyyteen. Elintarvikkeiden kaupan vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen on noin 1 235 miljoonaa euroa ja työllisyyteen 7 145 henkilötyövuotta.

Vastaavat vaikutukset ovat Päijät-Hämeen osalta noin 1 321 miljoonaa euroa ja 6 041 henkilötyövuotta. Ruokaketjun eri osista toiseksi suurin vaikutus maakuntiin on elintarviketeollisuudella, minkä vaikutus BKT:hen on Kanta-Hämeessä noin 667 ja Päijät-Hämeessä 825 miljoonaa euroa. Kanta-Hämeessä alkutuotannolla on suurempi vaikutus maakunnan talouteen ja työllisyyteen kuin ravitsemistoinnalla. Päijät-Hämeessä tilanne on päinvastainen.

Vaikutukset laskettiin myös suhteessa maksimaaliseen kysyntäpotentiaaliin. Jos maakunnissa käytettäisiin ainoastaan omassa maakunnassa tuotettuja elintarvikkeita, olisivat toimialojen vaikutukset nykyistä suurempia. Elintarviketeollisuuden vaikutus BKT:hen voisi nousta Kanta-Hämeessä noin 11 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin kahdeksan prosenttia nykytilanteesta, mikä tarkoittaa Kanta-Hämeessä noin 72 ja Päijät-Hämeessä noin 65 miljoonan euron kasvua nykytilanteeseen.

Yrityskyselyn perusteella elintarviketeollisuuden yritykset ovat melko optimistisia tulevaisuuden suhteen. Keskiarvot liikevaihdon kehityksestä vaihtelivat toimialoittain 20 prosentin laskusta aina 50 prosentin kasvuun vuoteen 2020 mennessä. Toimialoittaisia kehitysarvioita käytettiin tulevaisuuden vaikutusten laskemiseen, jotka suoritettiin dynaamisella CGE RegFinDyn -mallilla. Maakuntien elintarviketeollisuuden kasvu tarkoittaisi kerrannaisvaikutusten kautta kasvua myös esimerkiksi alkutuotannossa, kaupassa ja ravitsemistoinnassa. Elintarviketeollisuuden kokonaisvaikutus Kanta-Hämeen talouteen ja työllisyyteen voisi siten nousta vuoteen 2020 mennessä noin 760 miljoonaan euroon ja 6 170 henkilötyövuoteen eli nykytilanteeseen nähden vaikutus voisi kasvaa noin 94 miljoonalla eurolla ja 960 henkilötyövuodella. Päijät-Hämeen osalta elintarviketeollisuuden vaikutus voisi nousta noin 1 011 miljoonaan euroon ja 6 177 henkilötyövuoteen, mikä tarkoittaisi noin 186 miljoonan euron ja 1 240 henkilötyövuoden kasvua nykytilanteeseen.

Selvityksen tulosten perusteella Kanta- ja Päijät-Hämeessä ruokaketjujen eri osien vaikutus maakuntien talouteen ja työllisyyteen on jo nykyisellään melko korkea. Elintarviketeollisuuden yritysten kasvuennusteiden toteutuminen lisäisi merkittävästi maakuntien taloudellista kasvua ja työllisyyttä.

¹ Ruokaketjun eri osien vaikutuksia ei voi laskea yhteen, koska se johtaisi kaksoislaskentaan koko aluetalouden sopeutuessa.

ABSTRACT

Food production is clearly associated with the regional economy and environment of the Häme region. The region significantly impacts Finnish food production, due to its excellent location (environmental surroundings, high consumer population), enabling the versatile use of its agricultural fields (for the grain, meat and dairy industries) and its unique background for innovation (e.g. research in agriculture and food production and the presence of a vocational high school), all of which led us to determine the economic effect and potential demand for the region's food production. The goal of this survey was to determine the economic impact of the food production chain in Häme. The survey was part of a project entitled Growth in the Häme Region. The project was funded by the Centre for Economic Development, Transport and the Environment in Häme from the 2007-2013 Rural Development Programme for Mainland Finland.

Two questionnaires were prepared for the survey, one of which targeted businesses in the food industry, and the other, the most important purchasing pools. The business questionnaire enquired into the proportion of raw materials that companies procure from their own region for primary production. The responses put this proportion at approximately 20% in Kanta-Häme and 30% in Päijät-Häme. In both regions the proportion of foreign raw materials was about 20%. The questionnaire sent to purchasing pools examined public kitchens' use of foodstuffs produced in their region. The survey showed that such products account for approximately 30% in Kanta-Häme and 15% in Päijät-Häme of all those used in public kitchens.

The current regional economic impact of the food production chains was calculated separately for each part of the chain. The goal was to examine the parts individually to obtain a broader understanding of the impact of the various sectors.² Calculations based on the CGE RegFin model developed at the Ruralia Institute of the University of Helsinki showed that wholesale and retail foodstuffs represent the largest and most significant parts of the food production chain in the Kanta- and Päijät-Hä-

me regions. The foodstuff trade had an impact of € 1235 million on the GDP and of 7145 person-years on employment in Kanta-Häme, while the corresponding effects for Päijät-Häme were € 1321 million and 6041 person-years. The food industry has the second largest impact on the food production chain in the regions, with figures of €667 million in Kanta-Häme and €825 million in Päijät-Häme. Primary production in Kanta-Häme plays a more important role in the region's economy and employment than catering, which contrasts with the situation in Päijät-Häme.

The impacts were also assessed in relation to the maximum demand potential. If the food production chain used only raw materials and foodstuffs produced in the region, the sectors would have a larger impact. The impact of the food industry on the GDP could increase in Kanta-Häme by approximately 11% or €72 million and in Päijät-Häme by 8% or €65 million.

The questionnaire indicated that businesses in the food industry are fairly optimistic about future prospects. The average figures for turnover growth ranged from -20% to 50%. Sectoral development estimates were used in future impact calculations, based on the dynamic CGE RegFinDyn model. Growth in the regions' food industry would also mean growth, e.g. in primary production, the foodstuff trade and catering, due to the multiplicative effect. The results showed that the general effect of the food industry on Kanta-Häme's GDP and employment could total €760 million and 6170 person-years by 2020, which represents a €344-million and 960 person-year increase over current figures. In contrast, the general effect of the food industry on Päijät-Häme could total € 1011 million and 6177 person-years by 2020, which represents a €186 million and 1240 person-year increase over current figures.

The survey indicates that the food production chain already plays a significant role in the economy and employment of the Kanta- and Päijät-Häme regions. The regions' employment and economic growth would benefit greatly from materialization of the food industry's growth predictions.

² The impacts of the various parts of the food production chain (i.e. primary production, the food industry, foodstuff trade and catering) must be considered separately, since their addition would result in double calculation as the entire regional economy adjusts.

1 SELVITYKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Ruoantuotannolla on selkeä yhteys Hämeen eli Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien aluetalouteen ja ympäristöön. Hämeen erinomainen sijainti, monipuolinen toimialarakenne ja ainutlaatuinen innovaatioympäristö tekevät alueesta merkittävän ruoantuotantoalueen. Muun muassa tätä taustaa vasten Hämeessä haluttiin selvittää ruoantuotannon kysyntäpotentiaali sekä aluetaloudelliset vaikutukset.

Selvityksen taustalla on Kasvua Hämeessä -teemaohjelmahanke, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena on nostaa Hämeen ruoantuotannon arvostusta ja näkyvyyttä. Hanketta rahoittaa Hämeen ELY-keskus Manner-Suomen maaseutuohjelmasta. Hankkeen toimialuetta ovat sekä Kanta- että Päijät-Hämeen maakunnat.

Tämän selvityksen tuloksia tullaan hyödyntämään alan tulevien kehittämissuunnitelmien ja julkisten rahoitustoimenpiteiden pohjana. Lisäksi tuloksista toivotaan olevan hyötyä julkisen sektorin ruokahankintoja koskevassa päätöksenteossa.

Selvitys sisältää sekä laadullista että määrällistä tarkastelua. Laadullinen osuus käsittää muun muassa kyselyjä ja haastatteluja. Selvityksen määrällinen eli laskennallinen osuus toteutettiin Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa kehitetyn yleisen tasapainon RegFin-aluemallin avulla. Mallista on tarkemmin tietoa liitteessä 1.

Selvityksen tavoitteena oli vastata seuraaviin kysymyksiin:

1. Mikä osuus alueen alkutuotannosta jalostetaan/kulutetaan Hämeessä?
2. Mikä on kotimaisen ja hämäläisen ruoan ("lähiruoan") käyttöosuus alueen julkisektörisektorilla?
3. Mikä olisi hämäläisen ruokaketjun vaikutus maakuntien (Kanta- ja Päijät-Hämeen) elinkeinoelämään suhteutettuna maksimaaliseen kysyntäpotentiaaliin; lähtökohtana keskiarvoiset päivittäistavarakaupan ruokakorit ja ammattikeittiöiden palvelumäärät?
4. Mikä on hämäläisen ruokaketjun vaikutus (pilkottuna vilja, maito, liha, kasvikset, marjat, kala ym.) Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien elinkeinoelämään työpaikoissa ja euroissa mitaten?
5. Kuinka erilaiset tulevaisuuden toimintakentän muutokset (kysyntätrendit, maatalouspolitiikka, yritysten sijoittuminen) heijastuvat Hämeen ruoantuotannon aluetaloudelliseen vaikuttavuuteen (eurot ja työpaikat)?

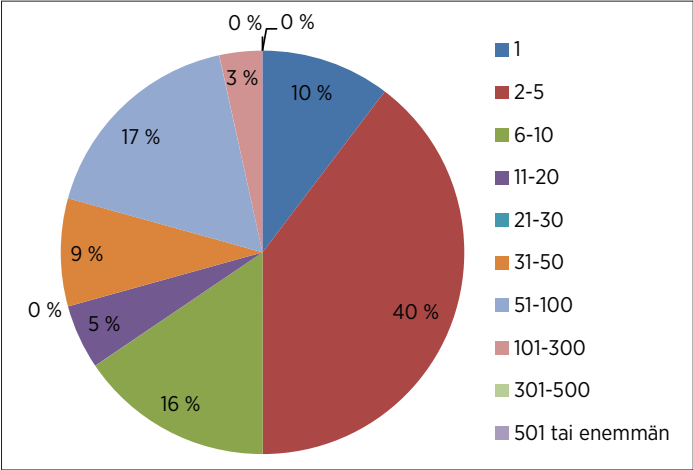
2 PERUSTIETOJEN HANKINTA

Aluetaloudellisten vaikutusten laskentaa varten tarvittavat perustiedot on kerätty Tilastokeskuksen tietokannoista, joista tärkeimpinä lähteinä olivat Tilastokeskuksen kansantalouden- ja aluetilinpäivät. Yksityiskohtaisempia alueellisia tietoja kerättiin muun muassa Toimiala Online:sta ja Matilda-tietokannasta. Lisäksi tietoja kerättiin E-lomake-kyselyjen ja puhelinhaastatteluiden avulla. Selvityksen yhteydessä toteutettiin kaksi eri kyselyä: toinen kysely kohdistettiin elintarvikkeita jalostaville yrityksille ja toinen maakunnan hankintarenkailla.

2.1 KYSELY YRITYKSILLE

Ensimmäinen E-lomakekysely (ks. liite 3) lähetettiin Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien elintarvikkeita jalostaville yrityksille. Kysely lähetettiin yhteensä 107 yritykselle. Vastauksia E-lomakekyselyyn tuli 27 kappaletta. Kyselyn tueksi tehtiin 13 puhelinhaastattelua, jotka tehtiin kyselylomakkeen pohjalta. Vastausprosentti kyselyyn oli näin ollen 34. Lisäksi aikaisempien kyselyiden kautta saatiin 19 yrityksen vastaukset kysymyksiin. Kokonaisuudessaan kyselyyn vastasi 59 yritystä, mikä käsittää noin 29 prosenttia maakuntien elintarvikealan yrityksistä.

Kyselyyn vastanneet yritykset jakautuivat melko tasaisesti eri toimialoille. Lisäksi yritykset olivat henkilöstöltään ja liikevaihdoltaan useisiin eri luokkiin kuuluvia, joten vastauksia tuli kaikenkokoisilta yrityksiltä. Kanta-Hämeestä saatiin 35 vastausta ja Päijät-Hämeestä 24 vastausta.

Kuva 1. Yrityskyselyyn vastanneiden yritysten jakautuminen henkilöstömäärien mukaan.

Taulukko 1. Kyselyyn vastanneiden yritysten päätoimialat.

Toimiala	Kyselyyn vastanneita toimialaa kohden (kpl)	Osuus toimialan yrityksistä Hämeessä ³ (%)
Teurastus, lihan käsittely ja lihatuotteiden valmistus	9	33
Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä	3	38
Hedelmien ja kasvien jalostus ja säilöntä	10	26
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	1	25
Maitotaloustuotteiden valmistus	4	36
Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus	4	50
Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus	11	16
Muiden elintarvikkeiden valmistus	10	63
Eläinten ruokien valmistus	0	-(4)*
Juomien valmistus	6	33
Yhteensä	59	29

* suluissa yritysten määrä maakunnassa

³ Osuus toimialan yrityksistä Hämeessä (Kanta- ja Päijät-Hämeessä) on laskettu pääosin Ruoka-Suomi -tilastojen (2012) tietojen pohjalta. Puuttuvilta osin tietoja on täydennetty Toimiala Online:n (2012) tilastotiedoilla.

2.2 KYSELY HANKINTARENKAILLE JA -YKSIKÖILLE

Toinen E-lomakekysely lähetettiin maakuntien hankintarenkaille/hankintayksiköille (ks. liite 4). Kyselyn avulla tiedusteltiin lähinnä julkiskeittösektorin ruokahankintojen jakautumista alueellisen, kotimaisen ja ulkomaisen raaka-aineen kesken.

Kanta-Hämeen osalta vastauksia kyselyyn saatiin kaikilta Kanta-Hämeen merkittävimmiltä hankintarenkailta, yhteensä viisi kappaletta. Kyselyyn vastanneiden Kanta-Hämeen hankintarenkaiden elintarvikehankintojen arvo vuodessa on noin 13 miljoonaa euroa.

Päijät-Hämeen osalta vastauksia kyselyyn saatiin yhdeltä Päijät-Hämeen merkittävimmältä hankintayksiköltä sekä kahdelta pienemmältä hankintayksiköltä. Päijät-Hämeen osalta täytyy ottaa huomioon se, että maakunnassa toimivalta hankintarenkaalta ei ollut mahdollista saada tarvittavia tietoja, joten tietoja kerättiin hankintayksiköittäin. Alueen kaikilta hankintayksiköiltä ei kuitenkaan saatu vastauksia: yksi suurempi ja muutama pienempi hankintayksikkö jätti vastaamatta kyselyyn. Syyksi tähän mainittiin muun muassa ajan puute. Näiden hankintayksiköiden vastausten puuttuminen vaikeuttaa kyselyn tulosten yleistettävyyttä. Kyselyyn vastanneiden Päijät-Hämeen hankintarenkaiden elintarvikehankintojen arvo vuodessa on noin viisi miljoonaa euroa.

3 KANTA- JA PÄIJÄT-HÄMEEN RUOKAKETJUT

3.1 KANTA- JA PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNNAT

Kanta-Hämeen maakunta jakautuu kolmeen seutukuntaan, joita ovat Hämeenlinnan, Riihimäen ja Forssan seutukunnat. Kanta-Hämeen väkiluku oli vuoden 2011 lopussa 175 230 henkilöä. Maakunnan väkiluku on kasvussa. (Hämeen liitto 2012, Tilastokeskus 2021.)

Päijät-Hämeen maakunta jakautuu kahteen erilaiseen osaan. Eteläinen osa on vähävesistöistä ja alavaa aluetta. Pohjoinen osa on puolestaan runsasvesistöistä ja pinnanmuodoiltaan vaihtelevaa. Päijät-Hämeen maakunta muodostuu Lahden seutukunnasta ja Heinolan seudusta. Päijät-Hämeen väkiluku oli vuoden 2011 lopussa 202 236 henkilöä. Myös Päijät-Hämeen maakunnan väkiluku on kasvusuuntainen. (Päijät-Hämeen liitto 2012, Tilastokeskus 2012.)

Kanta-Hämeen työvoimasta noin viisi prosenttia työskentelee alkutuotannossa, mikä on hieman enemmän kuin maassa keskimäärin. Jalostuksessa työskentelee lähes 28 prosenttia ja palveluissa reilut 67 prosenttia työntekijöistä. Päijät-Hämeessä alkutuotannossa työskentelee pienempi osuus työvoimasta kuin Kanta-Hämeessä, noin kolme ja puoli prosenttia. Vastavasti jalostuksen osuus, mikä on lähes 32 prosenttia, on Päijät-Hämeessä Kanta-Hämeen osuutta sekä koko maan keskiarvoa selvästi suurempi. Palveluiden osuus on Päijät-Hämeessä puolestaan hieman keskimääräistä pienempi, 64,5 prosenttia. (Tilastokeskus 2012.)

3.2 RUOKAKETJU

Ruokaketju muodostuu perinteisen määritelmän mukaan alkutuotannosta, elintarviketeollisuudesta sekä tukkukaupasta. Ruoka päätyy sitten tukkukaupasta vähittäiskaupan tai ammattikeittiön kautta kuluttajalle. Todellisuudessa ruokaketju on kuitenkin paljon monimutkaisempi systeemi, mihin monesti kuuluu useampia tai mahdollisesti jopa vähemmän välikäsiä, jos tuotteita haetaan esimerkiksi suoraan maatilalta. (Kirveennummi, Mattinen ja Kähkönen 2012.) Tässä selvityksessä keskitytään tarkastelemaan alkutuotantoa, elintarviketeollisuutta, elintarvikkeiden kauppaa ja ravitsemistoimintaa. Elintarvikkeiden kaupalla tarkoitetaan sekä elintarvikkeiden tukku- että vähittäiskauppaa.

Tässä selvityksessä tarkasteltavien ruokaketjun eri osien eli alkutuotannon, elintarviketeollisuuden, elintarvikkeiden

kaupan ja ravitsemistoiminnan liikevaihto on Kanta-Hämeessä yhteensä noin 1 650 miljoonaa euroa ja Päijät-Hämeessä noin 1 370 miljoonaa euroa. Ruokaketju työllistää Kanta-Hämeessä suoraan noin 6 800 henkilöä ja Päijät-Hämeessä noin 6 400 henkilöä. (Toimiala Online 2012.)

3.3 ALKUTUOTANTO HÄMEESSÄ

Maa- ja elintarviketaloudella on huomattava merkitys alueen työllisyyteen ja talouteen sekä myös ympäristöön. Hämeessä on ruoantuotantoon luontaisesti hyvät edellytykset. Hyvät viljelyolosuhteet mahdollistavat viljelijöille tuotantosuunnan valinnan useiden eri vaihtoehtojen välillä. Lisäksi elintarviketeollisuudessa on tehty viime vuosina huomattavia investointeja ja myös tulevaisuudessa teollisuuden investointinäkyvät ovat hyvät. Alueella uskotaan, että Hämeen maa- ja elintarviketalous on myös tulevaisuudessa kilpailukykyinen, sillä ruoan kulutuskin kohdistuu eteläiseen Suomeen. (Kasvua Hämeessä 2007.)

Vuoden 2011 tilastojen mukaan Hämeessä on 4 407 maatilaa, joissa työskentelee 3 908 viljelijää. Noin kolme neljäsosaa tiloista harjoittaa päätuotantosuuntanaan kasvinviljelyä. Tärkeimmät viljelykasvit ovat mallasohra, kaura, rehuohra ja kevävehnä. Etenkin mallasohran viljelyn osalta Hämeen rooli on kansallisesti merkittävä. Koko maan mallasohran viljelystä 23 prosenttia on Kanta- ja Päijät-Hämeessä. Vuonna 2011 leipäviljaa tuotettiin alueella noin 115 miljoonaa kiloa (Matilda 2012.).

Noin 13 prosenttia hämäläisistä maatiloista on erikoistunut maidontuotantoon, 5 prosenttia naudanlihantuotantoon ja 3 prosenttia sianlihantuotantoon. Maitoa tuotettiin alueella 116 miljoonaa litraa, sianlihaa 15 miljoonaa kiloa ja naudanlihaa noin 4 miljoonaa kiloa. Maidontuotannossa Häme on eteläisen Suomen johtava alue. Kotieläintuotannon merkitys maatalouden tuloista on edelleen suuri, hieman vajaa 60 prosenttia. Luomutuotantoa harjoittaa 187 tilaa. Luomun osuus viljelystä peltoalasta on vuoden 2012 ennakkotiedon mukaan 4,2 prosenttia. Maatilojen määrä laskee, mutta samalla myös tilakoko kasvaa. Keskimäärin peltoa hämäläistiloilla oli 43 hehtaaria vuonna 2011. Muutos tapahtuu samaa tahtia kuin koko maassa keskimäärin. Kolmasosalla tiloista maataloustuotannon rinnalla harjoitetaan muuta yritystoimintaa. (Matilda 2012, Evira 2012, Suomen Gallup Elintarviketieto Oy 2008.)

3.4 ELINTARVIKETEOLLISUUS HÄMEESSÄ

Hämeessä on 185 elintarvikkeiden valmistuksen toimipaikkaa vuoden 2011 tietojen mukaan, minkä lisäksi alueella on 18 juomien valmistuksen toimipaikkaa. Sekä Kanta- että Päijät-Hämeessä eniten toimipaikkoja on leipomotuotteiden valmistuksessa. Toiseksi eniten toimipaikkoja on hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostuksessa. (Ruoka-Suomi 2012.)

Taulukko 2. Hämeen elintarviketeollisuuden toimipaikat vuonna 2011.

Toimiala	Toimipaikat 2011 (kpl)
KANTA-HÄME	
Teurastus, lihan käsittely ja lihatuotteiden valmistus	15
Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä	4
Hedelmien ja kasvien jalostus ja säilöntä	23
Maitotaloustuotteiden valmistus	8
Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus	4
Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus	34
Muiden elintarvikkeiden valmistus	13
Juomien valmistus	6
Yhteensä	107
PÄIJÄT-HÄME	
Teurastus, lihan käsittely ja lihatuotteiden valmistus	12
Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä	4
Hedelmien ja kasvien jalostus ja säilöntä	13
Maitotaloustuotteiden valmistus	3
Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus	4
Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus	37
Muiden elintarvikkeiden valmistus	11
Juomien valmistus	12
Yhteensä	96

(Tiedot: Ruoka-Suomi 2012)

Hämeen elintarvikkeiden ja juomien valmistuksessa työskentelee vuoden 2010 tietojen mukaan yhteensä lähes 3 400 työntekijää, joista Kanta-Hämeessä työskentelee 1 882 ja Päijät-Hämeessä 1 506 työntekijää. Kanta-Hämeessä maitotaloustuotteiden valmistus on suurin elintarviketeollisuuden työllistäjä (675 hlö), kun se Päijät-Hämeessä on leipomotuotteiden valmistus (794 hlö). Merkittäviä työllistäjiä ovat myös lihanjalostus Kanta-Hämeessä (587 hlö) ja juomien valmistus Päijät-Hämeessä (560 hlö). Maitotaloustuotteiden valmistus on liikevaihdoltaankin Kanta-Hämeen suurin elintarviketeollisuuden alatoimiala, noin 354 miljoonaa euroa. Päijät-Hämeessä suurin liikevaihto on juomien valmistuksessa, noin 294 miljoonaa euroa. (Toimiala Online 2012.)

Koko Suomen elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen liikevaihdosta noin 12,6 prosenttia tapahtuu Hämeessä. Alueella suurimmat liikevaihdon osuudet ovat myllytuotteiden, juomien ja maitotaloustuotteiden valmistuksessa. Pelkästään Kanta-Hämeen maitotaloustuotteiden liikevaihto käsittää lähes 16 prosenttia koko maan maitotaloustuotteiden liikevaihdosta. Myös maakunnan lihanjalostuksen liikevaihdon osuus koko Suomen lihanjalostuksen liikevaihdosta on melko suuri, lähes 10 prosenttia. Päijät-Hämeessä puolestaan juomien valmistuksen liikevaihdon osuus koko Suomen juomien valmistuksen liikevaihdosta on suuri, yli 24 prosenttia. Myös myllytuotteissa Päijät-Hämeen osuus on suuri, reilut 18 prosenttia. (Toimiala Online 2012.)

3.5 ELINTARVIKKEIDEN KAUPPA JA RAVITSEMISTOIMINTA HÄMEESSÄ

Elintarvikkeiden kauppa ja ravitsemistoiminta ovat merkittäviä toimialoja, joista erityisesti vähittäiskauppa on Hämeessä huomattava työllistäjä. Tukkukauppa on vähittäiskauppaa selvästi pienempi toimiala Hämeessä.

Kanta-Hämeessä on 35 elintarvikkeiden ja juomien tukkukaupan toimipaikkaa, jotka työllistävät reilut 170 henkilöä. Elintarvikkeiden ja juomien tukkukaupan liikevaihto on maakunnassa noin 187 miljoonaa euroa. Elintarvikkeiden ja juomien vähittäiskaupan toimipaikkoja on Kanta-Hämeessä selvästi tukkukaupan toimipaikkoja enemmän, yhteensä noin 210. Ala työllistää lähes 1 300 henkilöä ja liikevaihto on noin 384 miljoonaa euroa. (Toimiala Online 2012.)

Päijät-Hämeessä elintarvikkeiden ja juomien tukkukaupan toimipaikkoja on 33, jotka työllistävät reilut 100 henkilöä. Alan liikevaihto on Päijät-Hämeessä noin 97 miljoonaa euroa, mikä on vähemmän kuin Kanta-Hämeessä. Elintarvikkeiden ja juomien vähittäiskaupan toimipaikkoja on Päijät-Hämeessä puolestaan Kanta-Hämettä enemmän, noin 250. Ala työllistää noin 1 370 henkilöä. (Toimiala Online 2012.)

Ravitsemistoiminnassa on Kanta-Hämeessä 1 415 ja Päijät-Hämeessä 1649 työpaikkaa. Ravitsemistoiminnan liikevaihto on Kanta-Hämeessä noin 120 ja Päijät-Hämeessä noin 155 miljoonaa euroa. Ravitsemistoiminnan toimipaikkoja on Hämeessä noin 900, joista hieman yli puolet sijaitsee Päijät-Hämeessä. (Toimiala Online 2012.)

4 ALKUTUOTANNON ALUEELLINEN JALOSTUS-/KULUTUSOSUUS

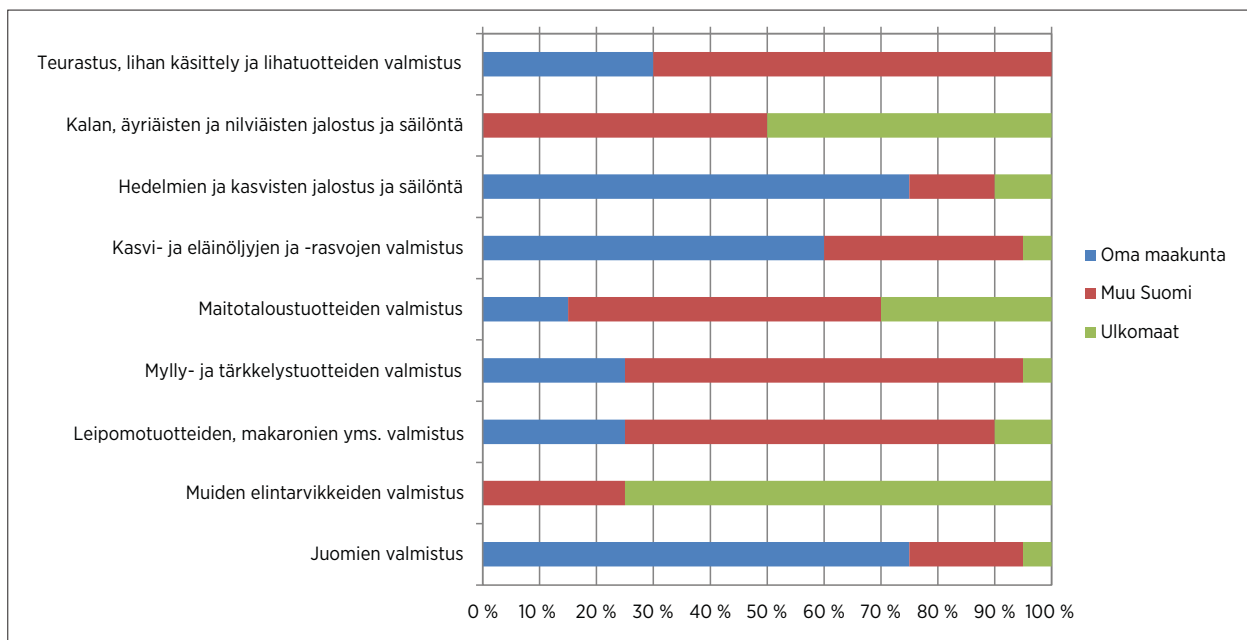
Elintarvikeyrityksille lähetetyn kyselyn tulosten perusteella Hämeen alkutuotannon raaka-aineita jalostetaan vaihtelevasti omassa maakunnassa toimialasta riippuen. Lisäksi Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien välillä on havaittavissa selviä eroja.

Kanta-Hämeen osalta kyselyyn vastanneet yritykset ostavat alkutuotannon raaka-aineista keskimäärin 20 prosenttia omasta maakunnasta. Muualta Suomesta ostetaan noin 60 prosenttia ja ulkomailta noin 20 prosenttia raaka-aineista. Oman maakunnan raaka-aineiden käyttö on Kanta-Hämeessä suurin hedelmien ja kasvien jalostuksessa ja säilönnässä, missä 80 prosenttia alkutuotannon raaka-ainesta ostetaan omasta maakunnasta. Alhaisimmat oman maakunnan raaka-aineiden käyttöosuudet ovat Kanta-Hämeessä kalanjalostuksessa ja muiden elintarvikkeiden valmistuksessa⁴, missä molemmissa

oman maakunnan osuus on viiden prosentin tarkkuudella tarkasteltuna nolla.

Muualta Suomesta alkutuotannon raaka-aineita ostetaan Kanta-Hämeessä eniten lihanjalostuksen ja myllytuotteiden valmistuksen toimialoilla, missä noin 70 prosenttia alkutuotannon raaka-ainesta ostetaan muualta kuin omasta maakunnasta. Muiden elintarvikkeiden valmistuksen toimialalla alkutuotannon raaka-aineista noin 75 prosenttia ostetaan ulkomailta. Myös kalanjalostusyritykset ostavat paljon alkutuotannon raaka-aineita ulkomailta, noin puolet.

Päijät-Hämeen osalta oman maakunnan osuus alkutuotannon raaka-ainestoista on noin 30 prosenttia. Muualta Suomesta ostetaan noin 50 prosenttia ja ulkomailta noin 20 prosenttia alkutuotannon raaka-aineista. Päijät-Hämeessä oman maakunnan raaka-aineiden käyttöosuus on suurin lihanjalos-

Kuva 2. Kanta-Hämeen elintarvikeyritysten raaka-ainestojen jakautuminen eri alueille⁵.

⁴ Muiden elintarvikkeiden valmistus käsittää muun muassa sokerin, kaakaon, suklaan, makeisten, teen, kahvin, mausteiden, einesten, valmisruokien, homogenoitujen ravintovalmisteiden ja dieettiruokien valmistuksen.

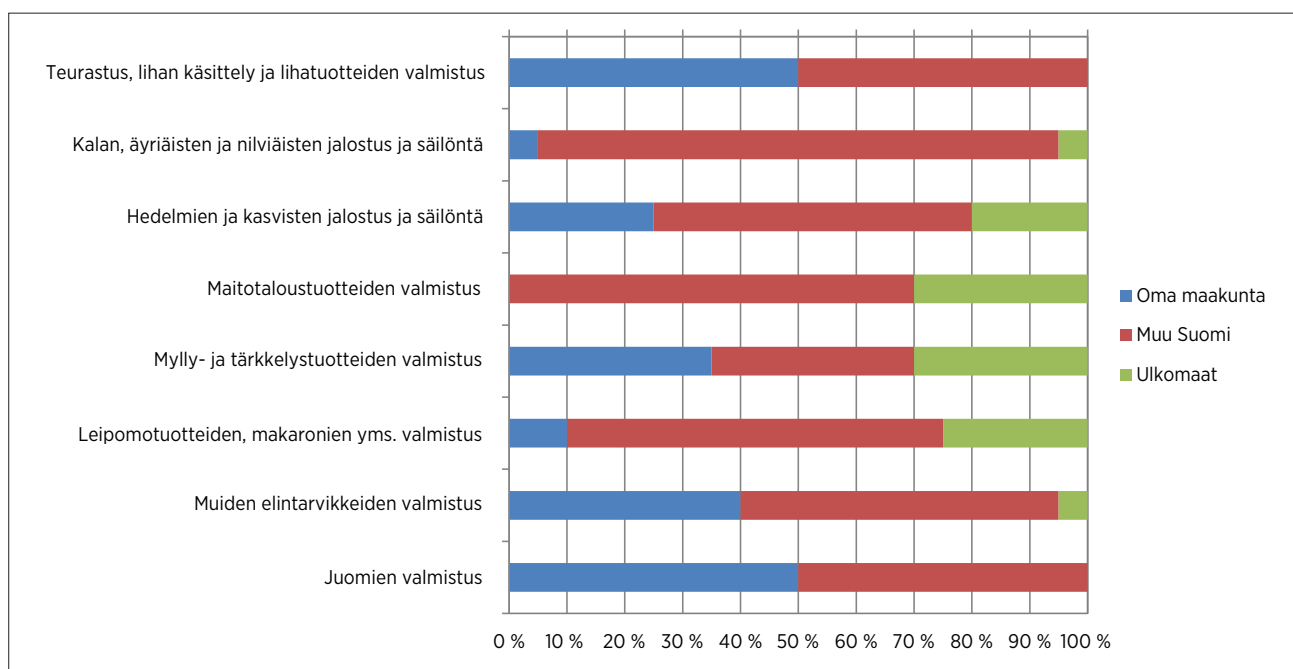
⁵ Elintarvikeyritysten raaka-ainestojen jakautuminen alueittain on ilmoitettu yritysten vastauksia vastaavalla tarkkuudella eli viiden prosentin tarkkuudella. Tästä syystä jonkin toimialan oman maakunnan palkin puuttuminen ei välttämättä tarkoita sitä, ettei omasta maakunnasta osteta tuotteita lainkaan. Tällöin kyse voi olla vain niin pienestä osuudesta, että se pyöristyy nolnaan.

tuksessa ja juomien valmistuksessa, missä noin puolet alkutuotannon raaka-ainesta ostetaan omasta maakunnasta. Alhaisin oman maakunnan raaka-aineiden käyttöosuus on maitotuotteiden valmistuksessa, missä oman maakunnan osuus on viiden prosentin tarkkuudella tarkasteltuna nolla.

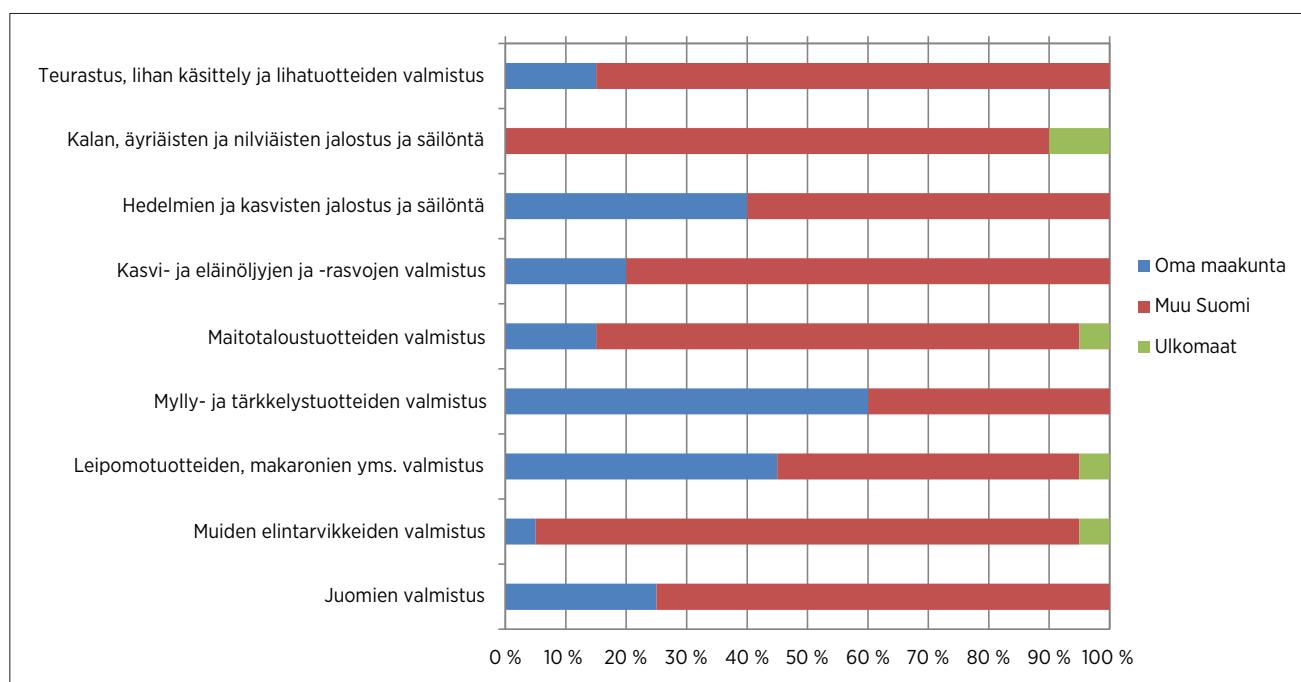
Päijät-Hämeessä muun Suomen osuus on suurin kalatuotteiden valmistuksessa, noin 90 prosenttia. Ulkomaiden osuus on suurin maitotuotteiden ja myllytuotteiden valmistuksessa,

missä molemmissa noin 30 prosenttia alkutuotannon raaka-aineista ostetaan ulkomailta.

Yrityksille lähetetyn kyselyn tulosten perusteella Hämeessä tuotetaan elintarvikkeita ensisijaisesti koko maan kulutus-tarpeisiin. Kanta-Hämeessä tuotetuista elintarvikkeista noin 15 prosenttia myydään omaan maakuntaan. Loput 85 prosenttia elintarvikkeista viedään maakunnan ulkopuolelle; muualle Suomeen menee 80 prosenttia ja ulkomaille 5 prosenttia elin-

Kuva 3. Päijät-Hämeen elintarvikeyritysten raaka-aineostojen jakautuminen eri alueille⁶.

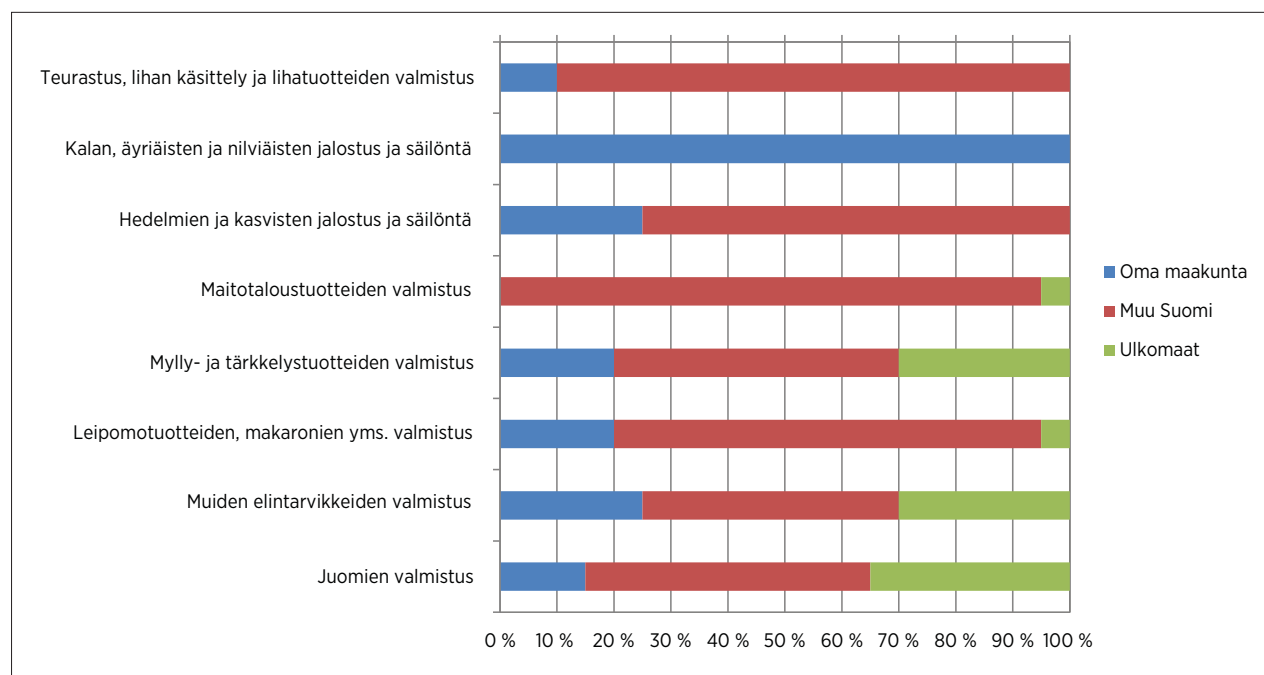
Kuva 4. Kanta-Hämeen elintarvikeyritysten myynnin kohdistuminen eri alueille.

⁶ Elintarvikeyritysten raaka-aineostojen jakautuminen alueittain on ilmoitettu yritysten vastauksia vastaavalla tarkkuudella eli viiden prosentin tarkkuudella. Tästä syystä jonkin toimialan oman maakunnan palkan puuttuminen ei välttämättä tarkoita sitä, ettei omasta maakunnasta osteta tuotteita lainkaan. Tällöin kyse voi olla vain niin pienestä osuudesta, että se pyöristyy nolnaan.

tarvikkeista. Kanta-Hämeessä omaan maakuntaan myydään eniten mylly- ja tärkkelystuotteita. Ulkomaiden osuus on suurin kalanjalostuksessa.

Päijät-Hämeessä tuotetuista elintarvikkeista noin 20 prosenttia myydään omaan maakuntaan. Näin ollen koti- ja ulkomaanvientiin menee noin 80 prosenttia elintarvikkeista. Muualle Suomeen viedään noin 60 prosenttia ja ulkomaille noin 20 prosenttia elintarvikkeista. Oman maakunnan osuus

myynnistä on suurin kalanjalostuksessa, missä pääsääntöisesti kaikki tuotteet myydään omaan maakuntaan. Kalanjalostus on pieni toimiala Päijät-Hämeessä. Muun Suomen osuus on suurin maitotaloustuotteiden valmistuksessa, missä noin 95 prosenttia tuotteista myydään muuhun Suomeen. Ulkomaiden osuus on suurin juomien valmistuksessa. Noin 35 prosenttia Päijät-Hämeessä tuotetuista alkoholipitoisista juomista tai virvoitusjuomista myydään ulkomaille.

Kuva 5. Päijät-Hämeen elintarvikeyritysten myynnin kohdistuminen eri alueille.

5 LÄHIRUOAN KÄYTTÖ JULKISKEITTIÖSEKTORILLA

Lähiruoan käyttöä alueen julkiskeittiösektorilla selvitettiin kyselyn ja haastattelujen avulla, jotka kohdistettiin maakuntien hankintarenkaille. Lähiruoalla tarkoitetaan tässä selvityksessä omassa maakunnassa tuotettua ja valmistettua ruokaa.

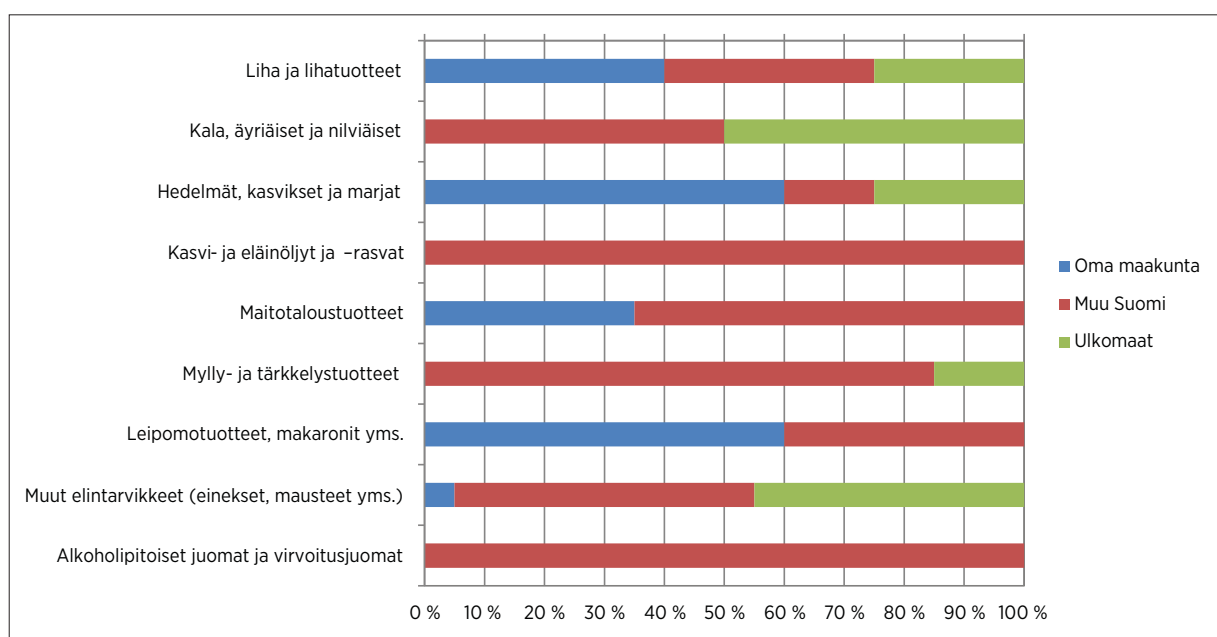
Kyselystä ja haastatteluista saatujen tietojen perusteella Kanta-Hämeessä keskimäärin 20 prosenttia julkiskeittiösektorin elintarvikkeista ostetaan omasta maakunnasta. Kanta-Hämeessä muualta Suomesta ostetaan keskimäärin 50 prosenttia elintarvikkeista. Ulkomailta ostetaan peräti noin 30 prosenttia elintarvikkeista. Kun asiaa tarkastellaan alatoimialoittain, tulee esiin se, että leipomotuotteita sekä hedelmä-, kasvis- ja marjatuotteita ostetaan eniten omasta maakunnasta. Vähiten omasta maakunnasta ostetaan kalaa, öljyjä ja rasvoja, myllytuotteita ja juomia, joita ei kyselyn perusteella osteta omasta maakunnasta lainkaan.

Kanta-Hämeen julkiskeittiösektorilla luomuelintarvikkeiden eli luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden osuus on vastausten mukaan keskimäärin kaksi prosenttia elintarvikkeista. Arvioiden mukaan luomun osuus tulee mahdollisesti tulevaisuudessa jopa viisinkertaistumaan. Arvioiden mukaan luomun osuus elintarvikehankinnoista olisi vuonna 2020 noin 10 prosenttia elintarvikkeista.

Päijät-Hämeessä keskimäärin 15 prosenttia julkiskeittiösektorin elintarvikkeista ostetaan omasta maakunnasta. Muualta Suomesta ostetaan noin 70 prosenttia ja ulkomailta noin 15 prosenttia elintarvikkeista. Omasta maakunnasta ostetaan eniten leipomotuotteita. Maitotuotteet ostetaan pääsääntöisesti muualta Suomesta. Ulkomaisten raaka-aineiden osuus on suurin kalatuotteissa. Noin 85 prosenttia kalatuotteista ostetaan ulkomailta.

Päijät-Hämeen julkiskeittiösektorilla luomun osuus elintarvikkeista on arvioiden mukaan noin yksi prosentti. Osuuden arvioidaan kasvavan vuoteen 2020 mennessä kahteen prosenttiin. Syyksi alhaiseen osuuteen nyt ja tulevaisuudessa mainittiin luomun kallis hinta. Luomun hinta-laatu -suhdetta pidettiin mahdottomana yhtälönä julkisten hankintojen kannalta.

Sekä Kanta- että Päijät-Hämeen hankintarenkaiden edustajat arvioivat elintarvikeostojen kohdistuvan tulevaisuudessa hieman enemmän omaan maakuntaan kuin nykytilanteessa. Kanta-Hämeen arvioiden mukaan keskimäärin 35 prosenttia ja Päijät-Hämeessä 25 prosenttia elintarvikehankinnoista ostetaan omasta maakunnasta vuonna 2020. Toimialoittain oli vaikea arvioida, kuinka suuri osa elintarvikeostoista ostetaan

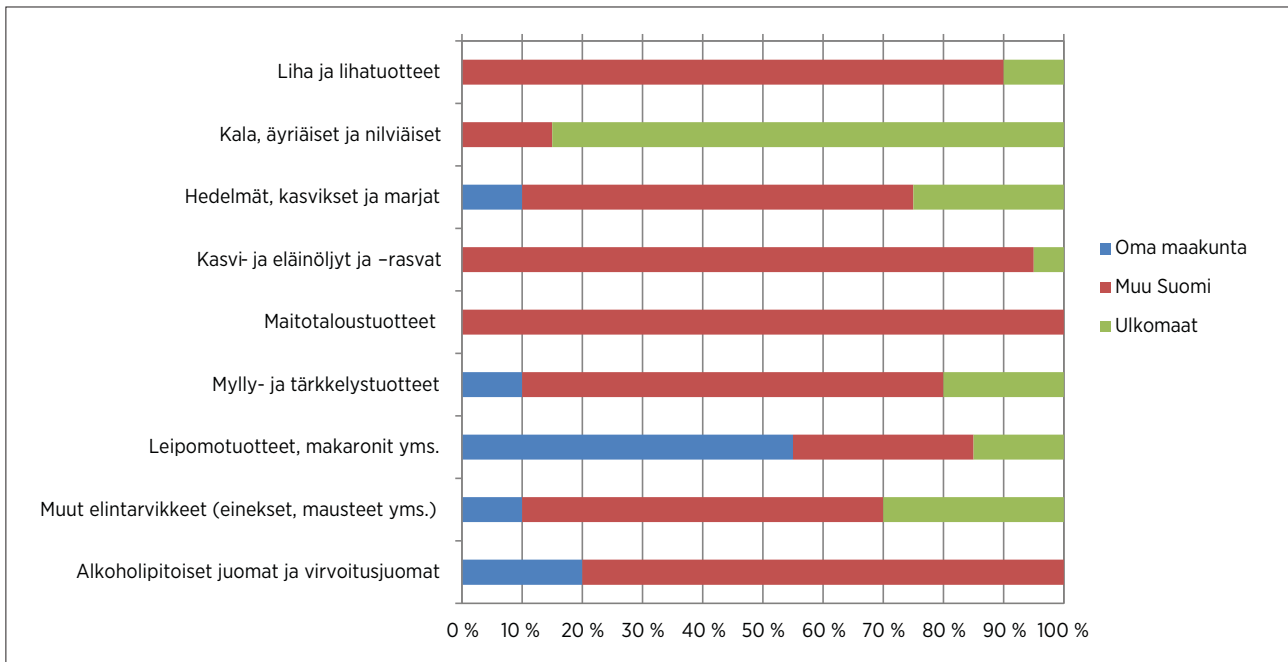
Kuva 6. Kanta-Hämeen julkiskeittiösektorin elintarvikeostojen jakautuminen alueittain.

vuonna 2020 omasta maakunnasta, muualta Suomesta ja ulkomailta. Vain muutama vastaaja osasi arvioida osuuksia toimialoittain.

Hankintarenkailta kysyttiin myös keinoja paikallisen ruoan lisäämiseksi julkisektoreilla. Paikallisen ruoan edistämiseksi ehdotettiin muun muassa panostamista ammattikeittioille sopiviin jatkojalostettuihin tuotteisiin, joita olisi saatavilla suuria määriä. Lisäksi ehdotettiin logistiikan kehittämistä ja

tiedottamisen lisäämistä. Myös paikallisilta elintarvikevalmistajilta kaivattiin enemmän yhteydenottoja ja markkinointia.

Hankintarenkailta tiedusteltiin lisäksi elintarvikkeiden pääraaka-aineiden alkuperän vaikutusta ostoihin. Kyselyllä tuli esiin se, että usealla hankintarenkaalla on ainakin pyrkimys ostaa mahdollisimman paljon kotimaista. Jos kotimaista on saatavilla, sitä ostetaan.

Kuva 7. Päijät-Hämeen julkisektoreiden elintarvikeostojen jakautuminen alueittain⁷.

⁷ Julkisektoreiden elintarvikeostojen jakautuminen alueittain on ilmoitettu hankintarenkaiden vastauksia vastaavalla tarkkuudella eli viiden prosentin tarkkuudella. Tästä syystä jonkin toimialan oman maakunnan palkin puuttuminen ei välttämättä tarkoita sitä, ettei omasta maakunnasta osteta tuotteita lainkaan. Tällöin kyse voi olla vain niin pienestä osuudesta, että se pyöristyy nolliin.

6 RUOKAKETJUN ERI OSIEN VAIKUTUKSET NYKYTILANTEESSA

Tässä luvussa tarkastellaan alueen ruokaketjun eri osien eli alkutuotannon, elintarviketeollisuuden, elintarvikkeiden kaupan sekä ravitsemistoiminnan aluetaloudellisia vaikutuksia Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien talouteen ja työllisyyteen. Vaikutuksia talouteen tarkastellaan suhteessa bruttokansantuotteeseen eli BKT:hen prosenttiyksikköinä sekä miljoonina euroina. Työllisyysvaikutuksia tarkastellaan prosenttiyksikköinä ja henkilötyövuosina (htv). Koska kyse on koko ruokaketjun vaikutusten tarkastelusta, ei eri osien vaikutuksia voi laskea yhteen⁸.

Ruokaketjun nykyisten vaikutusten arvioinnissa aluetalous palautetaan tilanteeseen, jossa tarkasteltavaa toimialaa ei ole lainkaan olemassa. Tällöin koko ruokaketju ja muutkin toimialat eli alueen koko elinkeinorakenne mukautuvat tilanteeseen. Aluetalous etsii uuden tasapainon ilman tarkasteltavaa toimialaa. Erot muuttujien itseisarvoissa nykyiseen tilanteeseen verrattuna osoittavat toimialan vaikuttavuuden. Työvälineenä on staattinen CGE RegFin-aluemalli, koska sopeutumisen kestoa ei tunneta. Alan nykyisen toiminnan kaksinkertaistaminen eli eteenpäin katsova skenaario antaisi erilaisen, väärän kuvan vaikutuksista. Laskennassa käytetystä RegFin-mallista on kerrottu tarkemmin liitteessä 1.

Nykytilanteen vaikutusten osalta täytyy huomioda, että tilastoinnista johtuen ihan kaikkia pienimpiä yrityksiä ei ole voi-

tu huomioda vaikutusten laskemisessa. Yritykset, jotka työllistävät alle puoli henkilöä tai joiden liikevaihto on alle 10 000 euroa, ei lueta virallisiin tilastoihin.

6.1 ALKUTUOTANNON VAIKUTUKSET ALUEEN TALOUTEEN JA TYÖLLISYYTEEN

RegFin-aluemallilla suoritettujen laskelmien tulosten perusteella alkutuotannolla on selvät vaikutukset Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien talouteen ja työllisyyteen. Alueen alkutuotannon vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen on kokonaisuudessaan noin neljä prosenttiyksikköä eli noin 223 miljoonaa euroa. Alkutuotannon vaikutus Päijät-Hämeen BKT:hen on reilut kaksi prosenttiyksikköä eli noin 143 miljoonaa euroa. Kasvinviljelyllä on suurin vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen, mutta Päijät-Hämeessä kasvi- että kotieläintuotantoa harjoittavilla, nk. sekatiiloilla on suurin vaikutus alueen talouteen.

Kanta-Hämeen alkutuotannon vaikutus maakunnan työllisyyteen on reilut neljä prosenttiyksikköä eli 3 044 henkilötyövuotta. Alkutuotannon alatoimialojen osalta kasvinviljelyllä on suurin vaikutus maakunnan työllisyyteen, reilut 1 400 henkilötyövuotta. Sekatiiloilla on lähes yhtä suuri vaikutus työllisyy-

Taulukko 3. Alkutuotannon vaikutukset talouteen ja työllisyyteen nykytilanteessa.

	BKT (%-yksikköä)	BKT (milj. euroa)	Työllisyys (%-yksikköä)	Työllisyys (htv)
KANTA-HÄME				
Kasvinviljely	2,73	148,9	2,03	1421
Kotieläintalous	0,05	2,4	0,46	323
Sekatilat	1,32	72,0	1,86	1299
Alkutuotanto yhteensä	4,09	223,3	4,35	3044
PÄIJÄT-HÄME				
Kasvinviljely	0,92	56,6	0,71	573
Kotieläintalous	0,02	1,1	0,20	159
Sekatilat	1,37	84,8	1,74	1405
Alkutuotanto yhteensä	2,31	142,5	2,65	2136

⁸ Ruokaketjun eri osien vaikutuksia ei voi laskea yhteen, koska se johtaisi kaksoislaskentaan koko aluetalouden sopeutuessa.

teen, noin 1300 henkilötyövuotta. Alkutuotannon vaikutus Päijät-Hämeen työllisyyteen on noin 2,7 prosenttiyksikköä eli 2 136 henkilötyövuotta. Alkutuotannon alatoimialojen osalta sekatiiloilla on selvästi suurin vaikutus maakunnan työllisyyteen, reilut 1 400 henkilötyövuotta. Toiseksi suurin vaikutus on kasvien viljelyllä, noin 570 henkilötyövuotta.

Alkutuotannolla on merkitystä monen eri toimialan työllisyyteen. Etenkin elintarvikeketjussa mukana olevat toimialat hyötyvät alkutuotannosta. Suurimpia alkutuotannosta hyötyviä toimialoja alkutuotannon lisäksi ovat elintarviketeollisuus, ravitsemistoiminta sekä kaupan toimialat. Myös ruokaketjuun kuulumattomat toimialat hyötyvät alasta. Esimerkiksi julkinen hallinto ja koulutus hyötyvät jonkin verran alkutuotannosta kerrannaisvaikutusten kautta.

Kanta-Hämeessä alkutuotannon työllisyyskerroin on 1,5. Näin ollen yksi alkutuotannon työntekijä työllistää kerroinvaikutusten kautta 0,5 muuta; 0,2 muuhun ruokaketjuun ja 0,3 muille toimialoille. Päijät-Hämeen työllisyyskerroin on 1,2, jolloin yksi alkutuotannon työntekijä työllistää kerroinvaikutusten kautta 0,2 muuta; 0,1 muuhun ruokaketjuun ja 0,1 muille toimialoille.

6.2 ELINTARVIKETEOLLISUUDEN VAIKUTUKSET ALUEEN TALOUTEEN JA TYÖLLISYYTEEN

Hämeen elintarviketeollisuudella eli elintarvikkeiden ja juomien valmistuksella on merkittävä vaikutus maakuntien BKT:hen. Elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan BKT:hen on Kanta-Hämeessä noin 12 prosenttiyksikköä ja Päijät-Hämeessä noin 13 prosenttiyksikköä. Elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen alatoimialoista suurin vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen on maitotuotteiden valmistuksella, noin viisi prosenttiyksikköä. Juomien valmistuksella on puolestaan Päijät-Hämeessä suurin vaikutus alueen BKT:hen, noin yhdeksän prosenttiyksikköä. Yli kahden prosenttiyksikön vaikutukset ovat myös Kanta-Hämeessä muiden elintarvikkeiden valmistuksella sekä lihanjalostuksella ja Päijät-Hämeessä leipomotuotteiden valmistuksella.

Elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen on miljoonissa euroissa tarkasteltuna yhteensä noin 667 miljoonaa euroa, kun kerrannaisvaikutukset lasketaan mukaan. Alun vaikutus Päijät-Hämeen talouteen on hieman suurempi, noin 825 miljoonaa euroa. Kanta-Hämeen elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen alatoimialoista mer-

Taulukko 4. Elintarviketeollisuuden vaikutukset talouteen nykytilanteessa.

	BKT (%-yksikköä)	BKT (milj. euroa)
KANTA-HÄME		
Lihanjalostus ja teurastus	2,40	131,0
Kalanjalostus	0,15	8,0
Hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus	0,19	10,1
Rasvojen ja öljyjen valmistus	0,08	4,1
Maitotuotteiden valmistus	5,13	282,1
Myllytuotteiden valmistus	0,63	34,4
Leipomotuotteiden valmistus	0,52	28,2
Muu elintarvikkeiden valmistus	3,05	166,7
Eläinten ruokien valmistus	0,02	1,0
Juomien valmistus	0,02	1,0
Elintarviketeollisuus yhteensä	12,17	666,7
PÄIJÄT-HÄME		
Lihanjalostus ja teurastus	0,01	0,5
Kalanjalostus	0,12	7,2
Hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus	0,00	0,1
Rasvojen ja öljyjen valmistus	0,00	0,1
Maitotuotteiden valmistus	0,14	8,5
Myllytuotteiden valmistus	1,22	75,5
Leipomotuotteiden valmistus	2,33	144,0
Muu elintarvikkeiden valmistus	0,18	11,0
Eläinten ruokien valmistus	0,00	0,1
Juomien valmistus	9,16	577,6
Elintarviketeollisuus yhteensä	13,15	824,5

kittävimmän eli maitotuotteiden valmistuksen vaikutus maakunnan BKT:hen on noin 280 miljoonaa euroa. Kanta-Hämeen suurimpia maitotuotteiden valmistajia ovat Valio ja Hämeenlinnan Osuusmeijeri. Päijät-Hämeen merkittävimmän alatoimialan eli juomien valmistuksen vaikutus BKT:hen on noin 580 miljoonaa euroa. Päijät-Hämeen suurimpia juomien valmistajia on Oy Hartwall Ab ja Viking Malt Oy.

Tulosten perusteella maakunnan ruoantuotannolla on selkeä vaikutus myös maakuntien työllisyyteen. Elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen toimialojen vaikutus Kanta-Hämeen työllisyyteen on yhteensä noin 7,5 prosenttiyksikköä eli 5 210 henkilötyövuotta. Alan vaikutus Päijät-Hämeen työllisyyteen on noin kuusi prosenttiyksikköä, mikä on henkilötyövuosina noin 4 880 henkilötyövuotta.

Elintarviketeollisuuden alatoimialoista suurin vaikutus työllisyyteen on Päijät-Hämeen juomien valmistuksella, jonka työllisyysvaikutus on reilut 3 000 henkilötyövuotta. Myös Kanta-Hämeen maitotuotteiden valmistuksella, lihanjalostuksella ja muiden elintarvikkeiden valmistuksella sekä Päijät-Hämeen leipomotuotteiden valmistuksella on yli 1 000 henkilötyövuoden työllisyysvaikutus nykytilanteessa.

Elintarvikkeiden ja juomien valmistuksella on merkitystä monen eri toimialan työllisyyteen. Etenkin elintarvikeketjussa

mukana olevat toimialat hyötyvät elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen toimialasta. Suurimmat elintarviketeollisuudesta hyötyvät ovat maatalous, ravitsemistoiminta sekä kaupan toimialat. Myös ruokaketjuun kuulumattomat toimialat hyötyvät alasta. Esimerkiksi julkinen hallinto ja koulutus hyötyvät elintarvikkeiden ja juomien valmistuksesta. Hallinto ja koulutus ovat muun muassa ruoan loppukäyttäjiä.

Kanta-Hämeen elintarvikkeiden ja juomien valmistuksen toimialan työllisyyskerroin on 2,6. Näin ollen yksi elintarviketeollisuuden työntekijä työllistää kerroinvaikutusten kautta 1,6 muuta, joista muuhun ruokaketjuun työllistyy 0,7 ja muille toimialoille 0,9 henkilöä. Päijät-Hämeen työllisyyskerroin on 3,1, jolloin yksi elintarviketeollisuuden työntekijä työllistää kerroinvaikutusten kautta 2,1 muuta; muuhun ruokaketjuun 1 ja muille toimialoille 1,1 henkilöä.

Elintarviketeollisuuden työllisyyskerroin on alkutuotannon työllisyyskerrointa suurempi johtuen muun muassa jalostusasteesta. Elintarviketeollisuudessa jalostusaste on suurempi kuin alkutuotannossa, mikä vaikuttaa lopputuotteesta saatavaan hintaan ja sitä kautta myös työllisyyskertoimeen. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että ilman alkutuotantoa alueella ei todennäköisesti olisi kauaa myöskään elintarviketeollisuutta.

Taulukko 5. Elintarviketeollisuuden vaikutukset työllisyyteen nykytilanteessa.

	Työllisyys (%-yksikköä)	Työllisyys (htv)
KANTA-HÄME		
Lihanjalostus ja teurastus	1,77	1241
Kalanjalostus	0,10	69
Hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus	0,13	92
Rasvojen ja öljyjen valmistus	0,04	29
Maitotuotteiden valmistus	3,03	2121
Myllytuotteiden valmistus	0,30	208
Leipomotuotteiden valmistus	0,43	304
Muu elintarvikkeiden valmistus	1,61	1127
Eläinten ruokien valmistus	0,02	10
Juomien valmistus	0,01	8
Elintarviketeollisuus yhteensä	7,45	5210
PÄIJÄT-HÄME		
Lihanjalostus ja teurastus	0,01	8
Kalanjalostus	0,04	31
Hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus	0,03	27
Rasvojen ja öljyjen valmistus	0,00	3
Maitotuotteiden valmistus	0,12	94
Myllytuotteiden valmistus	0,35	280
Leipomotuotteiden valmistus	1,63	1314
Muu elintarvikkeiden valmistus	0,09	75
Eläinten ruokien valmistus	0,00	1
Juomien valmistus	3,77	3044
Elintarviketeollisuus yhteensä	6,04	4877

6.3 ELINTARVIKKEIDEN KAUPAN VAIKUTUKSET ALUEEN TALOUTEEN JA TYÖLLISYYTEEN

Elintarvikkeiden kauppa on ruokaketjun kannalta hyvin keskeinen toimiala. Elintarvikkeiden kaupalla eli elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupalla onkin huomattava vaikutus maakunnan talouteen ja työllisyyteen. Tarkempi kuvaus toimialojen sisällöstä löytyy liitteestä 2.

Elintarvikkeiden kaupan vaikutus Kanta-Hämeen talouteen on noin 27 prosenttiyksikköä. Miljoonissa euroissa tarkasteltuna vaikutus on 1 235 miljoonaa euroa. Elintarvikkeiden kaupan vaikutus maakunnan työllisyyteen on 7 145 henkilötyövuotta. Elintarvikkeiden kaupan vaikutus Päijät-Hämeen

talouteen on noin 25 prosenttiyksikköä, mikä on miljoonissa euroissa tarkasteltuna 1 321 miljoonaa euroa. Elintarvikkeiden kaupan vaikutus Päijät-Hämeen työllisyyteen on hieman pienempi kuin Kanta-Hämeessä, yhteensä reilut 6 000 henkilötyövuotta.

Myös elintarvikkeiden kaupalla on merkitystä monen eri toimialan työllisyyteen. Kanta-Hämeen elintarvikkeiden kaupan työllisyyskerroin on 4,9, jolloin yksi elintarvikkeiden kaupan työntekijä työllistää kerroinvaikutusten kautta 3,9 muuta. Päijät-Hämeen työllisyyskerroin on 4,1. Suuret työllisyyskertoimet selittyvät sillä, että elintarvikkeiden kauppa on niin keskeinen ja merkittävä toimiala. Elintarvikekauppa vaikuttaa muun muassa muun kaupan, muun ruokaketjun, kuljetusalan ja muiden palveluiden työllisyyteen.

Taulukko 6. Elintarvikkeiden kaupan vaikutukset talouteen ja työllisyyteen nykytilanteessa.

	BKT (%-yksikköä)	BKT (milj. euroa)	Työllisyys (%-yksikköä)	Työllisyys (htv)
KANTA-HÄME				
Elintarvikkeiden kauppa	27,19	1235,2	10,21	7145
PÄIJÄT-HÄME				
Elintarvikkeiden kauppa	25,48	1320,7	7,48	6041

6.4 RAVITSEMISTOIMINNAN VAIKUTUKSET ALUEEN TALOUTEEN JA TYÖLLISYYTEEN

Ravitsemistoiminnan (ks. liite 2) eli ravintoloiden, ateriapalveluiden, baarien ja kahviloiden vaikutus Kanta-Hämeen maakunnan BKT:hen on 137 miljoonaa euroa. Alan vaikutus Päijät-Hämeen BKT:hen on hieman suurempi, 196 miljoonaa euroa. Ravitsemistoiminnan vaikutus työllisyyteen on Kanta-

Hämeessä reilut 2 000 henkilötyövuotta ja Päijät-Hämeessä noin 2 600 henkilötyövuotta.

Myös ravitsemistoiminnalla on merkitystä monen eri toimialan työllisyyteen. Suurimmat ravitsemistoiminnasta hyötyvät ovat elintarviketeollisuus, majoitustoiminta, koulutus, terveys- ja sosiaaliala, julkinen hallinto sekä kauppa. Ravitsemistoiminnan työllisyyskerroin on molemmissa maakunnissa 1,5. Näin ollen yksi ravitsemistoiminnan työntekijä työllistää kerroinvaikutusten kautta 0,5 muuta.

Taulukko 7. Ravitsemistoiminnan vaikutukset talouteen ja työllisyyteen nykytilanteessa.

	BKT (%-yksikköä)	BKT (milj. euroa)	Työllisyys (%-yksikköä)	Työllisyys (htv)
KANTA-HÄME				
Ravitsemistoiminta	2,517	137,1	2,90	2031
PÄIJÄT-HÄME				
Ravitsemistoiminta	3,168	196,0	3,22	2599

7 RUOKAKETJUN VAIKUTUKSET SUHTEUTETTUNA KYSYNTÄPOTENTIAALIIN

Tässä luvussa tarkastellaan maksimaalisen kysyntäpotentiaalin tilannetta, jolloin kaikki elintarvikkeet ostettaisiin omasta maakunnasta. Tällöin elintarvikkeita ei tuotaisi maakuntiin lainkaan muualta Suomesta tai ulkomailta. Täytyy kuitenkin muistaa, että tämä tarkastelu on teoreettinen, eikä tilanne käytännössä liene mahdollinen, koska tuontia tarvitaan aina jossain määrin. Tässä luvussa ruokaketjun eri osista tarkastelussa on elintarviketeollisuus.

Kurunmäen, Ikäheimon, Syväniemen ja Rönnin (2012) lähiruokaselvityksessä lähiruoka määriteltiin paikallisuudeksi. Ruuan tuottaminen on paikallista, jos toimitus tapahtuu maakunnan tai vastaavan alueen sisällä. Lähtökohtana on silloin myös se, että ruoka tehdään paikallisella työvoimalla alueen omista raaka-aineista. MTK:n lähiruokamääritelmässä lähdetään siitä, että lähiruoka on tuoretta, mahdollisimman lähellä tuotettua suomalaista ruokaa, jonka alkuperä, tuottaja ja valmistaja tiedetään. Kuluttajalle lähiruoka on ensisijaisesti paikallista ruokaa.

Hämeen ruokaketjut edistävät maakuntien taloutta ja työllisyyttä, kuten edellisessä luvussa todettiin, mutta toisaalta ne voisivat edistää maakuntien taloutta ja työllisyyttä enemmänkin käyttämällä enemmän juuri Kurunmäen ym. (2012) mainitsemia oman alueen raaka-aineita ja tuotantopanoksia. Tämän luvun tarkoituksena onkin selvittää, minkälaisia vaikutuksia elintarviketeollisuudella olisi maakuntien talouteen ja työllisyyteen, jos oman alueen raaka-aineita ja tuotantopanoksia käytettäisiin enemmän.

7.1 VAIKUTUKSET TALOUTEEN

Hämeen ruokaketjujen omavaraisuuden lähtötaso on useimilla elintarviketeollisuuden toimialoilla melko korkea. Ilman tuontia⁹ lähiruokan tuotanto ja kulutus voisivat kuitenkin kasvaa selvästi. Maakunnan omavaraisuus lasketaan kullekin toimialalle Tilastokeskuksen kansan- ja aluetilinpidon sekä muiden virallisten tilastojen tietojen avulla. RegFin-aluemallin aineisto sisältää tiedot toimialojen tuotannosta ja kysynnästä kolmella alueetasolla: oma maakunta, muut Suomen maakunnat ja ulkomaat. Omavaraisuus on sitä suurempi, mitä enemmän tuotantoa on suhteessa kysyntään.

Kanta-Hämeessä elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan BKT:hen voisi kasvaa noin 11 prosentilla eli noin 72 miljoonalla eurolla nykytilanteeseen nähden, jos maakunnassa käytettäisiin vain oman maakunnan elintarvikkeita. Maksimaalisen kysyntäpotentiaalin tilanteessa elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan BKT:hen olisi 739 miljoonaa euroa.

Vastaavasti Päijät-Hämeessä elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan BKT:hen voisi kasvaa hieman Kanta-Hämeen elintarviketeollisuutta vähemmän, noin 8 prosenttia. Maksimaalisen kysyntäpotentiaalin tilanteessa elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan BKT:hen olisi 889 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa noin 65 miljoonan euron kasvua nykytilanteeseen nähden.

Taulukko 8. Elintarviketeollisuuden vaikutukset alueiden BKT:hen suhteessa maksimaaliseen kysyntäpotentiaaliin.

BKT	Elintarviketeollisuus
KANTA-HÄME	
kasvumahdollisuus (milj. euroa) (tuonti = 0)	72,4
vaikutus maksimaalisen kysyntäpotentiaalin tilanteessa (milj. euroa)	739,1
kasvumahdollisuus yhteensä (%)	10,9 %
PÄIJÄT-HÄME	
kasvumahdollisuus (milj. euroa) (tuonti = 0)	64,6
vaikutus maksimaalisen kysyntäpotentiaalin tilanteessa (milj. euroa)	889,1
kasvumahdollisuus yhteensä (%)	7,8 %

7.2 VAIKUTUKSET TYÖLLISYYTEEN

Kanta-Hämeen elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan työllisyyteen voisi kasvaa 12 prosentilla nykytilanteeseen nähden eli reilut 600 henkilötyövuodella, jos maakunnassa ostettaisiin vain oman alueen elintarvikkeita. Päijät-Hämeen elintarviketeollisuuden työllisyysvaikutus voisi kasvaa hieman vähemmän, noin 9 prosentilla eli noin 450 henkilötyövuodella nykytilanteeseen nähden.

⁹ Tuonnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä tuontia sekä ulkomailta että muualta Suomesta.

Taulukko 9. Elintarviketeollisuuden vaikutukset alueiden työllisyyteen suhteessa maksimaaliseen kysyntäpotentiaaliin.

Työllisyys	Elintarviketeollisuus
KANTA-HÄME	
kasvumahdollisuus (htv) (tuonti = 0)	623
vaikutus maksimaalisen kysyntäpotentiaalin tilanteessa (htv)	5 834
kasvumahdollisuus yhteensä (%)	12,0 %
PÄIJÄT-HÄME	
kasvumahdollisuus (htv) (tuonti = 0)	454
vaikutus maksimaalisen kysyntäpotentiaalin tilanteessa (htv)	5 332
kasvumahdollisuus yhteensä (%)	9,3 %

8 ALUEEN RUOANTUOTANNON TULEVAISUUS JA SEN VAIKUTUKSET

Tässä luvussa tarkastellaan Hämeen ruoantuotannon tulevaisuutta ja sen mukaisia talous- ja työllisyysvaikutuksia. Tulevaisuudella tarkoitetaan tässä tarkastelussa vuosia 2011–2020. Tulevaisuuden vaikutuksia tarkastellaan pääasiassa alueen elintarviketeollisuuden yritysten arvioimien kasvunäkymien kautta, mutta myös hankintarenkaiden näkemyksiä tulevaisuudesta tarkastellaan lyhyesti. Koska kasvuarvot ovat elintarviketeollisuudesta, myös vaikutukset lasketaan elintarviketeollisuuden kasvun näkökulmasta, jolloin vaikutuksia tulee paitsi elintarviketeollisuuteen myös alkutuotantoon, kuljetusalaan, kauppaan ja ravitsemistoimintaan kerrannaisvaikutusten kautta.

Tulevaisuuden toimintakentän muutosten vaikutusten arvioinnissa alueen taloudelliselle kehitykselle määriteltiin perusura, joka ei sisällä yritysten odotuksia. Perusura kuvaa alueen normaalia, tyypillistä kehitystä yli tietyn periodin, esimerkiksi vuosina 2011–2020. Tulevaisuuden skenaarion määrittämiseksi tarvittiin numeerisia asiantuntija-arvioita, mitkä tässä tapauksessa tarkoittavat elintarviketeollisuuden yritysten arvioita liikevaihtonsa kehittymisestä vuosien 2011–2020 välillä. Laskennassa käytettiin dynaamista CGE-aluemallia (RegFin-Dyn), joka sisältää muun muassa teorian siitä, miten pääoman tuotto-odotukset ohjaavat investointeja alojen välillä. Lisäksi malli sisältää säännöt pääomakantojen kertymisestä investointien muuttuessa ja pääomakannan kuluessa. Simuloinnit tehtiin erikseen sekä perusuralle että tulevaisuuden skenaariolle. Vaikutukset laskettiin uria vastaavien tulosten erotuksena. Perusurasta ja sen määrittämisestä on kerrottu tarkemmin liitteessä 5. Selvityksen aikakäsitteestä löytyy tietoa liitteestä 6.

8.1 ARVIOT TULEVAISUUDESTA

Yrityksille suunnatun kyselyn tulosten perusteella voidaan sanoa, että yritykset ovat optimistisia tulevaisuuden suhteen. Liikevaihdon arvioitiin pääsääntöisesti kasvavan nykytilanteesta. Lähes 70 prosenttia arvioi liikevaihtonsa kasvavan vuosien 2011 ja 2020 välillä. Kolme ilmoitti liikevaihdon pienenevän, mihin syyksi mainittiin muun muassa eläkkeelle jääminen. Noin neljännes ilmoitti liikevaihdon pysyvän samana.

Liikevaihdon kasvuarvot vaihtelivat paljon. Yleisin kasvu-arvio oli 21–30 prosenttia, jonka vastasi 30 prosenttia kyselyyn vastanneista yrityksistä. Kanta-Hämeen yritykset arvioivat liikevaihtonsa kasvavan keskimäärin 20 prosenttia vuoteen

2020 mennessä. Päijät-Hämeen yritykset arvioivat liikevaihtonsa kasvun olevan keskimäärin noin 25 prosenttia.

Yritysten arvioimat liikevaihdon muutokset vaihtelivat paljon toimialoittain. Kanta-Hämeessä leipomotuotteiden valmistuksessa kasvuarvio oli suurin, noin 50 prosenttia nykytilanteesta. Pienimmät kasvuarvot tuli kalanjalostuksen ja juomien valmistuksen toimialoille, joissa molemmissa liikevaihdon arvioitiin pysyvän nykyisellään.

Taulukko 10. Kanta-Hämeen elintarvikeyritysten arviot liikevaihdon kehittymisestä toimialoittain vuoteen 2020 mennessä.

Toimiala	Liikevaihdon kehitys %
Teurastus, lihan käsittely ja lihatuotteiden valmistus	40
Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä	0
Hedelmien ja kasvien jalostus ja säilöntä	10
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	40
Maitotaloustuotteiden valmistus	30
Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus	20
Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus	50
Muiden elintarvikkeiden valmistus	10
Juomien valmistus	0

Päijät-Hämeessä liikevaihdon suurin kasvuarvio oli juomien valmistuksessa, missä liikevaihdon arvioitiin kasvavan noin 50 prosenttia nykytilanteeseen nähden vuoteen 2020 mennessä. Pienin ja ainut negatiivinen kehitysarvio oli hedelmien ja kasvien jalostuksessa, missä liikevaihdon arvioitiin pienenevän noin 20 prosenttia nykytilanteesta vuoteen 2020 mennessä. Liikevaihdon pienenemisen syiksi mainittiin muun muassa lähenevä eläkeikä, eikä seuraajasta ole tietoa. Maitotuotteiden valmistuksen liikevaihdon arvioitiin pysyvän nykyisellään.

Taulukko 11. Päijät-Hämeen elintarvikeyritysten arviot liikevaihdon kehittymisestä toimialoittain vuoteen 2020 mennessä.

Toimiala	Liikevaihdon kehitys %
Teurastus, lihan käsittely ja lihatuotteiden valmistus	20
Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä	30
Hedelmien ja kasvien jalostus ja säilöntä	-20
Maitotaloustuotteiden valmistus	0
Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus	10
Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus	40
Muiden elintarvikkeiden valmistus	40
Juomien valmistus	50

Elintarvikeyritysten kasvu antaa toivoa myös julkisen sektorin mahdollisesti lisääntyvä lähiruuan kysyntä. Hankintarenkaille suunnatun kyselyn tulosten perusteella vaikuttaisi siltä, että oman maakunnan elintarvikkeiden käyttö tulee lisääntymään vuoteen 2020 mennessä. Kanta-Hämeessä oman maakunnan elintarvikkeiden käytön arvioitiin kasvavan julkisektori- tiösektorilla 20 prosentista 35 prosenttiin. Päijät-Hämeessä oman maakunnan osuuden elintarvikkeista arvioitiin kasvavan 15 prosentista 25 prosenttiin.

Elintarviketeollisuuden yrityksiltä kysyttiin merkittävimpiä muutostrendejä, jotka vaikuttavat yritykseen tulevaisuudessa. Vastauksissa tuli selvästi esiin etenkin lähiruuan, mutta myös luomuruuan lisääntynyt kysyntä ja arvostus. Ruuan lisäaineettomuus, luonnonmukaisuus ja terveellisyys mainittiin useassa kommentissa. Lisäksi viennin kasvu ja kaupan keskittyminen tulivat esiin monessa vastauksessa.

Luomuruuan kysynnän kasvusta kertoo myös se, että elintarvikeyritykset arvioivat luomun osuuden yrityksen tuotteista kasvavan tulevaisuudessa. Kanta-Hämeen yritykset arvioivat luomun osuuden kasvavan nykyisestä kahdesta prosentista kahdeksaan prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Päijät-Hä-

meen yritykset arvioivat luomun osuuden kasvavan nykytilanteen kolmesta prosentista seitsemään prosenttiin vuoteen 2020 mennessä.

Elintarviketeollisuuden yrityksiltä kysyttiin myös, miten vastuullisuuskysymys tulee tulevaisuudessa näkymään yrityksen liiketoiminnassa. Osa vastaajista ilmoitti vastuullisuuden olevan merkittävä ja tärkeä asia, johon panostetaan jo nyt paljon. Vielä useampi arvioi vastuullisuuden merkityksen kasvavan tulevaisuudessa.

8.2 ARVIOIDEN MUKAISEN TULEVAISUUDEN VAIKUTUKSET ALUEEN TALOUTEEN JA TYÖLLISYYTEEN

Elintarviketeollisuuden yritysten liikevaihdon kehitysarvioita käytettiin tulevaisuuden vaikutusten laskemiseen. Toisin sanoen kyselyyn vastanneiden yritysten kasvuarvioiden oletetaan kuvastavan koko toimialan kehitystä maakunnassa. Tulevaisuuden vaikutukset laskettiin toimialoittain kaikille elintarviketeollisuuden toimialoille. Laskennassa käytettiin dynaamista CGE RegFinDyn -aluemallia.

Laskelmien tulosten mukaan koko elintarviketeollisuuden vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen olisi vuonna 2020 noin 760 miljoonaa euroa, mikä on noin 94 miljoonaa enemmän kuin nykytilanteessa. Miljoonissa euroissa tarkasteltuna eniten tulisi kasvamaan maitotuotteiden valmistuksen vaikutus alueen talouteen nykytilanteeseen nähden, lähes 44 miljoonaa euroa. Myös muiden lihanjalostuksen vaikutus kasvaisi yli 20 miljoonalla eurolla.

Elintarviketeollisuuden vaikutus Päijät-Hämeen BKT:hen voisi olla vuonna 2020 noin 1 011 miljoonaa euroa, jos yritysten kasvuennusteet toteutuvat. Tämä tarkoittaisi toimialan vaikutuksen kasvamista noin 186 miljoonalla eurolla nykytilanteeseen nähden. Yritysten liikevaihdon kehityssennusteiden toteutuminen tietäisi suurinta kasvua juomien valmistukseen. Myös leipomotuotteiden valmistuksen vaikutus maakunnan BKT:hen voisi nousta selvästi nykytilanteeseen nähden.

Taulukko 12. Elintarviketeollisuuden tulevaisuuden vaikutukset maakuntien talouteen.

Toimiala	Vaikutus BKT:hen vuonna 2020 (milj. euroa)	BKT:n muutos nykytilanteeseen nähden (milj. euroa)
KANTA-HÄME		
Lihanjalostus ja teurastus	157,4	26,4
Kalanjalostus	8,0	0,0
Hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus	10,8	0,6
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	5,2	1,1
Maitotuotteiden valmistus	325,9	43,8
Myllytuotteiden valmistus	37,9	3,5
Leipomotuotteiden valmistus	38,1	10,0
Muu elintarvikkeiden valmistus	175,0	8,3
Eläinten ruokien valmistus	1,0*	0,0*
Juomien valmistus	1,0	0,0
Yhteensä	760,4	93,7

PÄIJÄT-HÄME		
Lihanjalostus ja teurastus	0,6	0,1
Kalanjalostus	8,5	1,3
Hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus	0,1	0,0
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	0,1*	0*
Maitotuotteiden valmistus	8,5	0,0
Myllytuotteiden valmistus	79,7	4,1
Leipomotuotteiden valmistus	173,9	29,9
Muu elintarvikkeiden valmistus	14,2	3,2
Eläinten ruokien valmistus	0,1*	0*
Juomien valmistus	725,1	147,5
Yhteensä	1 010,7	186,2

* Kyseisille toimialoille ei ollut tulevaisuuden arvioita, joten vaikutuksen oletettiin pysyvän nykytilanteen tasolla.

Elintarviketeollisuuden vaikutus työllisyyteen tulisi myös kasvamaan tulevaisuudessa, jos yritysten kasvuarviot toteutuvat. Koko elintarviketeollisuuden vaikutus Kanta-Hämeen työllisyyteen olisi vuonna 2020 noin 6 170 henkilötyövuotta, mikä on 9 61 henkilötyövuotta enemmän kuin nykytilanteessa. Henkilötyövuosissa tarkasteltuna maitotuotteiden valmistuksen vaikutus työllisyyteen tulisi kasvamaan eniten. Lihanjalostuksen vaikutus kasvisi yli 300 henkilötyövuodella.

Elintarviketeollisuuden vaikutus Päijät-Hämeen työllisyyteen voisi nousta 6 117 henkilötyövuoteen, mikä on 1 240 henkilötyövuotta nykytilannetta enemmän. Eniten voisi kasvaa juomien valmistuksen työllisyysvaikutus. Myös leipomotuotteiden valmistuksen työllisyysvaikutus voisi kasvaa yli 300 henkilötyövuodella. Hedelmien, marjojen ja vihannesten työllisyysvaikutus voisi pienentyä neljällä henkilötyövuodella, jos kehityksen ennusteet toteutuisivat.

Taulukko 13. Elintarviketeollisuuden tulevaisuuden vaikutukset maakuntien työllisyyteen.

Toimiala	Vaikutus työllisyyteen vuonna 2020 (htv)	Työllisyyden muutos nykytilanteeseen nähden (htv)
KANTA-HÄME		
Lihanjalostus ja teurastus	1577	336
Kalanjalostus	69	0
Hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus	99	7
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	38	9
Maitotuotteiden valmistus	2508	387
Myllytuotteiden valmistus	235	27
Leipomotuotteiden valmistus	429	126
Muu elintarvikkeiden valmistus	1196	68
Eläinten ruokien valmistus	10*	0*
Juomien valmistus	8	0
Yhteensä	6 171	961
PÄIJÄT-HÄME		
Lihanjalostus ja teurastus	10	2
Kalanjalostus	37	6
Hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus	23	-4
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	3*	0*
Maitotuotteiden valmistus	94	0
Myllytuotteiden valmistus	299	19
Leipomotuotteiden valmistus	1621	308
Muu elintarvikkeiden valmistus	102	27
Eläinten ruokien valmistus	1*	0*
Juomien valmistus	3 926	882
Yhteensä	6 117	1 240

* Kyseisille toimialoille ei ollut tulevaisuuden arvioita, joten vaikutuksen oletettiin pysyvän nykytilanteen tasolla.

9 TULOSTEN VERTAILU VASTAAVIIN SELVITYKSIIN

Tätä selvitystä vastaavia tutkimuksia on tehty myös Varsinais-Suomen ja Keski-Suomen ruoantuotannosta, joiden toteuttajana on ollut Ruralia-instituutti, ja metodi on sama kuin tässä selvityksessä. Varsinais-Suomen ja Keski-Suomen ruoantuotanto -selvitysten tuloksia on siten mahdollista verrata tämän selvityksen tuloksiin.

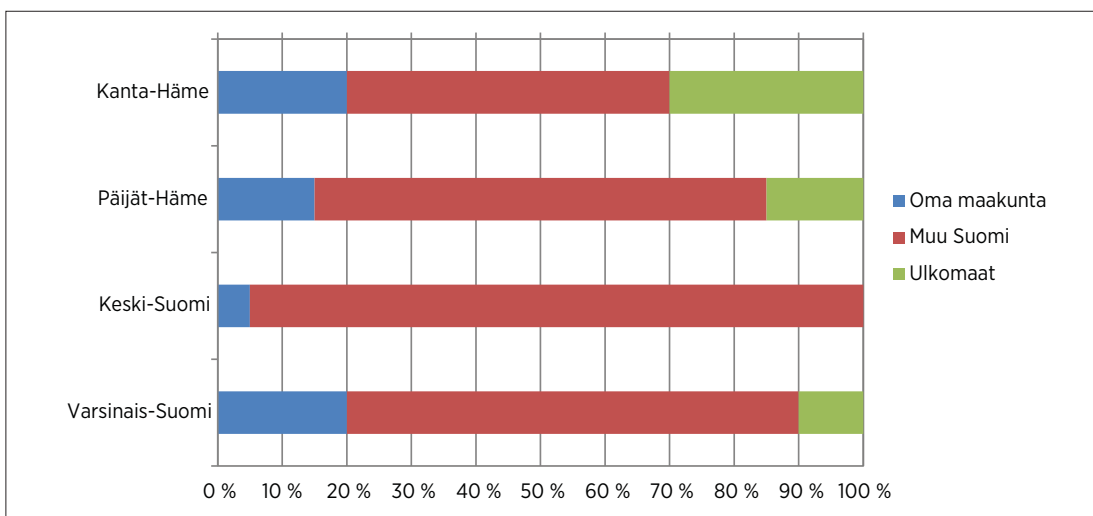
Varsinais-Suomen elintarvikeyritykset käyttävät enemmän oman maakunnan alkutuotannon raaka-aineita kuin Hämeessä ja Keski-Suomessa. Toisaalta Varsinais-Suomi on selvästi suurempi aluetalous kuin muut alueet. Varsinais-Suomessa elintarvikeyritykset ostavat noin 40 prosenttia alkutuotannon raaka-aineista omasta maakunnasta, kun Keski-Suomessa vastaava osuus on noin 25 prosenttia, kuten myös Kanta-Hämeessä. Päijät-Hämeessä oman maakunnan osuus on 30 prosenttia.

Julkiskeittiöpuolella oman maakunnan tuotteita käytetään eniten Varsinais-Suomessa ja Kanta-Hämeessä. Sekä Varsinais-Suomessa että Kanta-Hämeessä noin 20 prosenttia julkiskeittiösektorin elintarvikkeista hankitaan omasta maakunnasta. Päijät-Hämeessä oman maakunnan osuus on 15 prosenttia ja Keski-Suomessa viisi prosenttia elintarvikkeista. Keski-Suomessa julkiskeittiöt käyttävät kuitenkin pääsääntö-

sesti kotimaisia elintarvikkeita, kun muissa maakunnissa ulkomaisten elintarvikkeiden osuus on 10–30 prosenttia. Suurin ulkomaisten elintarvikkeiden osuus on Kanta-Hämeessä.

Kaikissa tarkastelluissa maakunnissa julkiskeittiösektorin oman maakunnan elintarvikkeiden käytön arvioitiin lisääntyvän. Kanta-Hämeessä oman maakunnan ostojen osuuden arvioitiin kasvavan enemmän kuin muissa maakunnissa. Arvioiden mukaan oman maakunnan elintarvikkeiden osuus on vuonna 2020 Kanta-Hämeessä 35 prosenttia, Varsinais-Suomessa sekä Päijät-Hämeessä 25 prosenttia ja Keski-Suomessa 10 prosenttia julkiskeittiöiden käyttämistä elintarvikkeista.

Ruokaketjulla ja sen osilla on merkittävä vaikutus kaikkien tarkasteltujen maakuntien aluetalouteen. Suhteessa aluetalouden kokoon alkutuotannolla on merkittävin vaikutus Varsinais-Suomessa. Sekä Kanta- että Päijät-Hämeessä elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan BKT:hen on yli 10 prosenttiyksikköä, mikä on suurempi osuus kuin Varsinais-Suomessa ja Keski-Suomessa. Elintarvikkeiden kauppa on suhteessa aluetalouden kokoon lähes yhtä suuri kaikissa maakunnissa. Ravitsemistoiminnalla on suurin vaikutus Varsinais-Suomessa.

Kuva 8. Maakuntien välinen vertailu julkiskeittiöiden nykyisten elintarvikehankintojen jakautumisesta alueittain.

Taulukko 14. Eri alueiden ruokaketjujen vaikutukset maakuntien BKT:hen nykytilanteessa.

	Kanta-Häme	Päijät-Häme	Varsinais-Suomi	Keski-Suomi
BKT % -YKSIKKÖÄ				
Alkutuotanto	4,09	2,31	5,66	3,21
Elintarviketeollisuus	12,17	13,15	9,74	5,39
Elintarvikkeiden kauppa	27,19	25,48	27,47	27,30
Ravitsemistoiminta	2,52	3,17	6,05	4,72
BKT MILJ. EUROJA				
Alkutuotanto	223,3	142,5	842,6	260,5
Elintarviketeollisuus	666,7	824,5	1451,3	438,3
Elintarvikkeiden kauppa	1235,2	1320,7	3745,3	1990,8
Ravitsemistoiminta	137,1	196,0	904,4	384,9

Maksimaalisen kysyntäpotentiaalin tilanteessa elintarviketeollisuuden vaikutus voisi nousta Hämeen maakunnissa vähemmän kuin Varsinais-Suomessa ja Keski-Suomessa. Hämeessä elintarviketeollisuuden omavaraisuuden taso onkin korkeampi kuin Varsinais-Suomessa tai Keski-Suomessa.

Varsinais-Suomen elintarvikeyritykset olivat optimistisempia tulevaisuuden kehityksen suhteen kuin muilla alueilla. Tästä syystä elintarviketeollisuuden vaikutus Varsinais-Suomen maakuntaan voisi kasvaa miljoonissa euroissa tarkasteltuna enemmän kuin alan vaikutus Hämeeseen tai Keski-Suomeen, jos yritysten kasvuennusteet toteutuvat. Varsinais-Suo-

nessa elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan BKT:hen voisi nousta noin 344 miljoonalla eurolla nykytilanteeseen nähden. Päijät-Hämeessä elintarviketeollisuuden vaikutus voisi kasvaa noin 186 miljoonalla eurolla. Kanta-Hämeessä ja Keski-Suomessa elintarviketeollisuuden vaikutus voisi kasvaa alle 100 miljoonalla eurolla.

Kaikkien kolmen alueen ruoantuotannon vaikuttavuus -raportit löytyvät lokakuusta 2012 lähtien osoitteesta: http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/yp_fi/julkaisut.htm

10 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

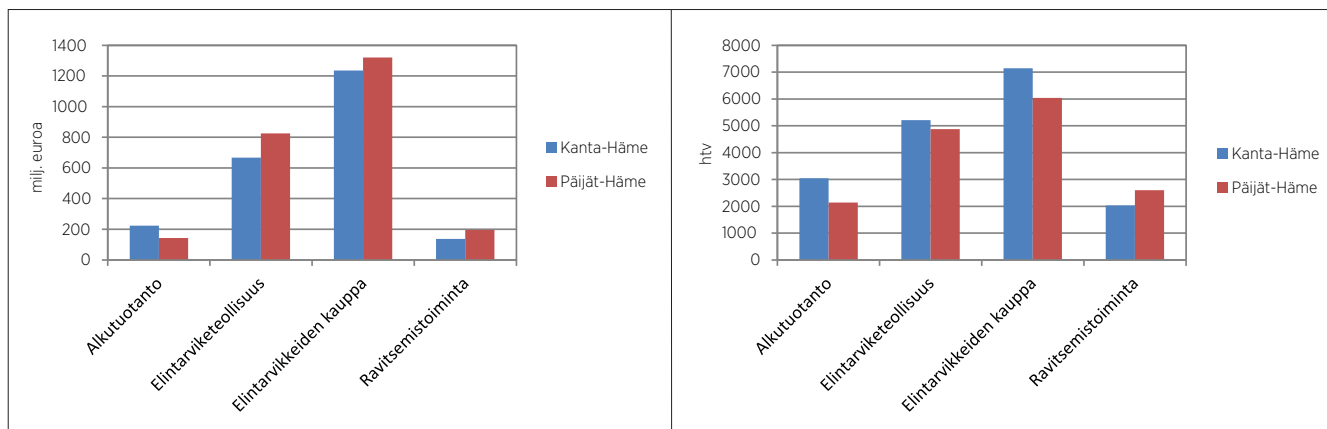
Ruoantuotannolla on selkeä yhteys Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien aluetalouteen. Tämän selvityksen taustalla on Kasvua Hämeessä -teemaohjelmahanke, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena on nostaa Hämeen ruoantuotannon arvostusta ja näkyvyyttä. Hanketta rahoittaa Hämeen ELY-keskus Manner-Suomen maaseutuohjelmasta.

Osana selvitystä toteutettiin kaksi eri kyselyä, joista toinen kohdistettiin maakuntien elintarvikkeita jalostaville yrityksille ja toinen alueiden merkittävimmille hankintarenkaille. Yrityskyselyn avulla tiedusteltiin muun muassa sitä, kuinka suuri osa yritysten alkutuotannon raaka-aineista ostetaan omasta maakunnasta ja kuinka suuri osuus elintarvikkeiden myynnistä kohdistuu omaan maakuntaan. Vastausten perusteella Kanta-Hämeessä noin 20 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 30 prosenttia yritysten alkutuotannon raaka-aineista ostetaan omasta maakunnasta. Molemmissa maakunnissa ulkomailta ostetaan noin 20 prosenttia alkutuotannon raaka-aineista. Elintarvikkeiden myynti kohdistuu enemmän muille alueille, koska Kanta-Hämeessä noin 15 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 20 prosenttia elintarvikkeista myydään omaan maakuntaan ja loput menee vientiin muualle Suomeen ja ulkomaille.

Hankintarenkaille suunnatun kyselyn avulla tiedusteltiin julkiskeittöiden omassa maakunnassa tuotettujen elintarvikkeiden käyttöosuutta. Vastausten perusteella Kanta-Hämeessä noin 20 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 15 prosenttia julkiskeittöiden käyttämisestä elintarvikkeista ostetaan omasta maakunnasta. Vastaavasti ulkomailta ostetaan Kanta-Hä-

meessä noin 30 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 15 prosenttia julkiskeittöiden käyttämisestä elintarvikkeista. Arvioiden mukaan oman maakunnan osuudet voivat nousta hieman vuoteen 2020 mennessä.

Ruokaketjun nykyiset aluetaloudelliset vaikutukset laskettiin kaikille ruokaketjun osille eli alkutuotannolle, elintarviketeollisuudelle, elintarvikkeiden kaupalle ja ravitsemistoiminnalle erikseen. Ajatuksena oli tarkastella vaikuttavuutta lähtien liikkeelle eri ruokaketjun osista ja saada näin laajempi kuva toimialojen merkityksestä.¹⁰ Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin CGE RegFin -aluemallin laskelmien mukaan alkutuotannon nykyinen vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen on noin 223 miljoonaa euroa ja työllisyyteen 3 044 henkilötyövuotta. Päijät-Hämeessä alkutuotannon vaikutus maakunnan BKT:hen on noin 143 miljoonaa euroa ja työllisyyteen 2 136 henkilötyövuotta. Elintarviketeollisuuden vaikutus on hieman alkutuotantoa suurempi; vaikutus BKT:hen on Kanta-Hämeessä noin 667 ja Päijät-Hämeessä 825 miljoonaa euroa. Elintarviketeollisuuden vaikutus työllisyyteen on Kanta-Hämeessä 5 210 henkilötyövuotta ja Päijät-Hämeessä 4 877 henkilötyövuotta. Elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskauppa osoittautui hyvin suureksi ja merkittäväksi toimialaksi maakunnissa. Elintarvikkeiden kaupan vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen on noin 1 235 miljoonaa euroa ja työllisyyteen 7 145 henkilötyövuotta. Vastaavat vaikutukset ovat Päijät-Hämeen osalta noin 1 321 miljoonaa euroa ja 6 041 henkilötyövuotta. Myös ravitsemistoiminnalla on selkeä vaikutus maakunnan talouteen sekä työllisyyteen.

Kuva 9. Ruokaketjun eri osien vaikutukset maakuntien BKT:hen ja työllisyyteen.

¹⁰ Ruokaketjun eri osien vaikutuksia ei voi laskea yhteen, koska se johtaisi kaksoislaskentaan koko aluetalouden sopeutuessa.

Vaikutukset suhteutettuna maksimaaliseen kysyntäpotentiaaliin olisivat hieman suurempia kuin nykytilanteessa. Toisin sanoen, jos maakunnassa käytettäisiin ainoastaan omassa maakunnassa tuotettuja elintarvikkeita, olisivat toimialojen vaikutukset nykyistä suurempia. Elintarviketeollisuuden vaikutukset BKT:hen voisivat nousta Kanta-Hämeessä 11 prosenttia eli noin 72 miljoonalla eurolla ja Päijät-Hämeessä noin 8 prosenttia eli noin 65 miljoonalla eurolla nykytilanteeseen verrattuna. Elintarviketeollisuuden vaikutukset työllisyyteen voisivat nousta Kanta-Hämeessä noin 12 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 9 prosenttia nykytilanteesta.

Yrityskyselyn perusteella elintarviketeollisuuden yritykset ovat optimistisia tulevaisuuden suhteen. Suurin osa arvioi liikevaihtonsa kasvavan vuoteen 2020 mennessä. Keskiarvot liikevaihdon kehityksestä vaihtelivat toimialoittain 20 prosentin laskusta aina 50 prosentin kasvuun. Toimialoittaisia kehitysarvioita käytettiin toimialojen tulevaisuuden vaikutusten laskeamiseen, jotka suoritettiin dynaamisella CGE RegFinDyn-aluemallilla. Maakuntien elintarviketeollisuuden kasvu tarkoittaisi kerrannaisvaikutusten kautta kasvua myös alkutuotannossa, kaupassa ja ravitsemistoiminnassa. Elintarviketeollisuuden

kokonaisvaikutus Kanta-Hämeen talouteen ja työllisyyteen voisi siten nousta vuoteen 2020 mennessä 760 miljoonaan euroon eli nykytilanteeseen nähden vaikutus voisi kasvaa noin 94 miljoonalla eurolla. Vastaavasti työllisyysvaikutus voisi nousta yhteensä noin 6 170 henkilötyövuoteen eli kasvua nykytilanteeseen tulisi 961 henkilötyövuotta, jos kehitysarviot toteutuvat. Elintarviketeollisuuden vaikutus Päijät-Hämeen BKT:hen voisi nousta tulevaisuudessa 1 011 miljoonaan euroon eli nykytilanteeseen nähden vaikutus voisi kasvaa noin 186 miljoonalla eurolla. Työllisyysvaikutus voisi kasvaa 1 240 henkilötyövuodella, jolloin vuoden 2020 työllisyysvaikutus voisi olla noin 6 177 henkilötyövuotta.

Selvityksen tulosten perusteella Hämeen ruokaketjujen eri osien vaikutukset maakuntien talouteen ja työllisyyteen ovat jo nykyisellään melko korkeat. Elintarviketeollisuuden yritysten kasvuennusteiden toteutuminen voi merkittävästi lisätä maakuntien taloudellista kasvua ja työllisyyttä.

Seuraavaan taulukkoon on koottu selvityksen tärkeimpiä faktoja sekä niiden johtopäätöksiä. Faktojen ja johtopäätösten pohjalta on laadittu myös suosituksia.

Taulukko 15. Selvityksessä esiin tulleita faktoja sekä niistä tehtyjä johtopäätöksiä ja suosituksia.

FAKTA	JOHTOPÄÄTÖS	SUOSITUS
Kaikki suoritettut tarkastelut, sekä kyselyt että aluemalli-laskelmat osoittivat, että Hämeen ruoantuotannolla on suuri aluetaloudellinen merkitys.	Paikallista ruoantuotantoa kannattaa ylläpitää ja kehittää, koska se oleellisesti lisää maakuntien taloudellista kasvua ja työllisyyttä.	Ruokaketjun toimivuutta tulee kehittää osapuolten välistä tiedon vaihtoa ja yhteistointintaa lisäämällä. Elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan toimivuus tulee taata siten, että lähiruoan kasvava kysyntä voidaan sovittaa sen tarjontaan.
Kanta-Hämeen elintarviketeollisuuden yritykset ostavat noin 20 prosenttia alkutuotannon raaka-aineista omasta maakunnasta. Päijät-Hämeen yritykset ostavat noin 30 prosenttia omasta maakunnasta.	Osuus voi kasvaa, jos paikallinen alkutuotanto voi monipuolistaa ja lisätä tuotantonsa huolimatta EU:n yhteisen maatalouspolitiikan muutoksista.	Alkutuotannon kehitystä tulee edistää paikallisen elintarviketeollisuuden raaka-aineiden käytön suhteen. Tämä voi lisätä maakuntien omavaraisuutta ja vähentää muista Suomen maakunnista sekä ulkomailta ostettujen raaka-aineiden osuutta.
Paikallisten elintarvikkeiden käyttöosuus alueen julkisektörillä on tällä hetkellä Kanta-Hämeessä noin 20 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 15 prosenttia.	Osuus on vielä suhteellisen alhainen ja sitä voidaan nostaa julkisten hankintojen säätelystä huolimatta.	Julkisektörin elintarvikkeiden hankinnoille tulee laatia selvät pelisäännöt, joissa korostuu tarjousten kokonaistaloudellisuuden vaatimus ja sen selkeä paikallinen tulkinta. Hankintarenkaita tulee kehottaa aina selvittämään ennen tarjouspyynnön lähettämistä, onko vastaavaa tuotetta saatavilla omasta maakunnasta.
Elintarvikeyritykset ostavat sekä Kanta- että Päijät-Hämeessä noin 20 prosenttia alkutuotannon raaka-aineista ulkomailta. Hankintarenkaat ja -yksiköt ostavat Kanta-Hämeessä noin 30 prosenttia ja Päijät-Hämeessä noin 15 prosenttia elintarvikkeista ulkomailta.	Ulkomaiset raaka-aine- ja elintarvikeostot edustavat tällä hetkellä merkittävää ja liian suurta rahavuotoa Hämeen ulkopuolelle.	Kotimaisen lähiruoan käytön tukeminen on haasteellista kilpailulain ja julkisten hankintojen säännösten takia. Kotimaisuusastetta on mahdollista nostaa informoimalla entistä laajemmin yrityksiä, hankintarenkaita ja -yksiköitä oman ja lähimaakuntien lähiruoan tarjonnasta. Osapuolien yhteistyön lisääminen ja yritysten aktivoiminen on välttämätöntä hankkeiden puitteissa.

<p>Ruokaketjun eri osien vaikutukset Kanta-Hämeen talouteen ja työllisyyteen ovat nykytilanteessa: alkutuotanto 223 milj. € / 3 044 htv elintarviketeollisuus 667 milj. € / 5 210 htv elintarvikkeiden kauppa 1 235 milj. € / 7 145 htv ravitsemistoiminta 137 milj. € / 2 031 htv Ruokaketjun eri osien vaikutukset Päijät-Hämeen talouteen ja työllisyyteen ovat nykytilanteessa: alkutuotanto 143 milj. € / 2 136 htv elintarviketeollisuus 825 milj. € / 4 877 htv elintarvikkeiden kauppa 1 321 milj. € / 6 041 htv ravitsemistoiminta 196 milj. € / 2 599 htv</p>	<p>Ruokaketjun vaikutus maakuntien taloudelliseen kasvuun ja työllisyyteen on merkittävä, lähdettiinpä liikkeelle mistä ketjun osatekijästä tahansa.</p>	<p>Kaikkien ruokaketjun osatekijöiden toimintaedellytykset tulee taata, jotta ketjun merkittävyys voisi pysyä ja lisääntyä. Yhteinen kehittämistoiminta, jossa tuotetaan ja levitetään tietoa parhaista käytännöistä, tukee tätä tavoitetta.</p>
<p>Maksimaalisen kysyntäpotentiaalın tilanteessa, jossa koti- ja ulkomaista tuontia ei olisi lainkaan, elintarviketeollisuuden vaikutus Kanta-Hämeen BKT:hen voisi nousta 11 prosenttia. Vaikutus Päijät-Hämeen BKT:hen voisi nousta elintarviketeollisuuden osalta noin 8 prosenttia.</p>	<p>Maakuntien ruokaomavaraisuus on jo lähtötilanteessa melko korkea. Laskelmien mukaan omavaraisuuden kasvu voi tuoda oleellisesti lisää taloudellista kasvua ja työllisyyttä.</p>	<p>Koti- ja ulkomaisen ruoan tuonnin korvaamista maakunnan omalla ruoalla tulee edistää. Maakunnan ulkopuolelle suuntautuvien ostojen kautta syntyviä vuotoja voidaan pienentää, jolloin oma aluetalous hyötyy.</p>
<p>Jos Kanta-Hämeen elintarviketeollisuuden yritysten kasvunäkymät toteutuvat, elintarviketeollisuuden vaikutus maakunnan BKT:hen voisi nousta 760 miljoonaan euroon vuoden 2020 loppuun mennessä, mikä on noin 94 miljoonaa enemmän kuin nykytilanteessa. Päijät-Hämeessä elintarviketeollisuuden vaikutus voisi vastaavasti nousta 1 011 miljoonaan euroon, mikä on noin 186 miljoonaa nykytilannetta enemmän. Kasvuennusteiden toteutuminen nostaisi elintarviketeollisuuden työllisyysvaikutuksen Kanta-Hämeessä 6 171 henkilötyövuoteen, mikä on 961 henkilötyövuotta enemmän kuin nykytilanteessa. Päijät-Hämeessä elintarviketeollisuuden vaikutus voisi vastaavasti nousta 6 117 henkilötyövuoteen, mikä on noin 1 240 henkilötyövuotta nykytilannetta enemmän.</p>	<p>Elintarviketeollisuuden yritysten tulevaisuuden odotukset ovat myönteisiä ja toteutuessaan johtaisivat merkittävään taloudelliseen kasvuun ja työllisyyden kasvuun maakunnissa.</p>	<p>Yritysten halu kasvattaa liikevaihtoaan tulee hyödyntää ja tunnistaa veturiyritykset. Yritysten hallittua kasvua on tuettava. Kasvun vaatimien investointien toteutumista on sekä seurattava että etsittävä keinoja niiden tukemiseksi.</p>

LÄHTEET

- Evira (2012). Luomutilat ja luomutuotantoala 2012; Ennak-
kotietoja. [http://www.evira.fi/files/attachments/fi/
evira/asiakokonaisuudet/luomu/tilastot/ennakkotie-
toja_2012.pdf](http://www.evira.fi/files/attachments/fi/evira/asiakokonaisuudet/luomu/tilastot/ennakkotie-
toja_2012.pdf)
- Hämeen liitto (2012). Hämeen maakunta. [http://www.ha-
meenliitto.fi/default.asp?docId=23849](http://www.ha-
meenliitto.fi/default.asp?docId=23849)
- Kasvua Hämeessä (2007). Hämeen maa- ja elintarviketalou-
den teemaohjelma vuosille 2007–2013. [http://www.
kasvuahameessa.fi/images/stories/pdf/kasvua_ha-
meesta_1.pdf](http://www.
kasvuahameessa.fi/images/stories/pdf/kasvua_ha-
meesta_1.pdf)
- Kirveennummi Anna, Laura Mattinen ja Johanna Kähkönen
(2012). Ruista ja sisua; Varsinais-Suomen ruokaketjun
vahvuudet, nykytila ja tulevaisuus. Tulevaisuuden tut-
kimuskeskus, Tutu e-julkaisuja 2/2012. [http://www.
varru.fi/aineisto/index/eTutu_2012-2.pdf](http://www.
varru.fi/aineisto/index/eTutu_2012-2.pdf)
- Kurunmäki Seija, Irma Ikäheimo, Anni-Mari Syväniemi ja Päi-
vi Rönni (2012). Lähiruokaselvitys; Ehdotus lähiruoka-
ohjelman pohjaksi 2012–2015. [http://www.kuule.fi/
pages/pdf/lahiruokaselvitys.pdf](http://www.kuule.fi/
pages/pdf/lahiruokaselvitys.pdf)
- Matilda (2012). Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelu-
keskuksen maataloustilastot. [www.maataloustilastot.
fi/](http://www.maataloustilastot.
fi/)
- Päijät-Hämeen liitto (2012). Maakunta. [http://www.paijat-
hame.fi/fi/maakunta](http://www.paijat-
hame.fi/fi/maakunta)
- Ruoka-Suomi (2012). Yritystilastot. [http://www.tkk.utu.fi/ex-
tkk/ruokasuomi/yritystilastot.php](http://www.tkk.utu.fi/ex-
tkk/ruokasuomi/yritystilastot.php)
- Suomen Gallup Elintarviketieto Oy (2008). Rahavirtatutki-
mus.
- Tilastokeskus (2012). <http://www.tilastokeskus.fi>
- Toimiala Online (2012). Työ- ja elinkeinoministeriön Toimi-
alapalvelu: www.temtoimialapalvelu.fi

LIITE 1. REGFIN-LASKENTAMENETELMÄ JA SIIHEN LIITTYVIÄ JULKAISUJA

CGE-simulointimallit¹¹ ovat osoittautuneet parhaaksi tavaksi arvioida erilaisten muutosten aluetaloudellisia vaikutuksia. Esimerkiksi alueen taloudellisissa olosuhteissa tapahtuu muutos, alueelle tulee uusi toimija, tai sieltä poistuu toimija, suoritetaan uusi investointi tai lakkautetaan tehdas. Muutos voi olla myös tukipolitiikan tai verotuksen painopisteen muuttuminen. Nämä uuden sukupolven simulaatiomallit ovat selvästi kehittyneempiä talouden kuvauksia kuin vanhemmat lineaariset tekniikat. CGE-mallit kehitettiin alun perin 1980-luvulta lähtien korjaamaan vanhempien laskentamethodien puutteita.

RURALIAN YLEISEN TASAPAINON MALLI

Yleisen tasapainon CGE-mallina Ruralia-instituutin alueellinen RegFin-laskentamalli perustuu koeteltuun mikro- ja makrotalousteorian, kehittyneisiin soveltavan matematiikan ratkaisualgoritmeihin sekä Tilastokeskuksen virallisiin kansan- ja aluetalouden tilinpidon lukuihin. Toimialamallina se on joustava ja sen aineisto voidaan kohtuullisella työpanoksella päivittää vuosittain. RegFin on saanut vaikutteita ennen kaikkea Australian Melbournen Monash-yliopiston kuuluisista malleista.

Käytännössä kaikki sovellukset vaativat mallin räätälöintiä, kuten lisäaineiston hankintaa, toimiala- ja/tai alueraken-

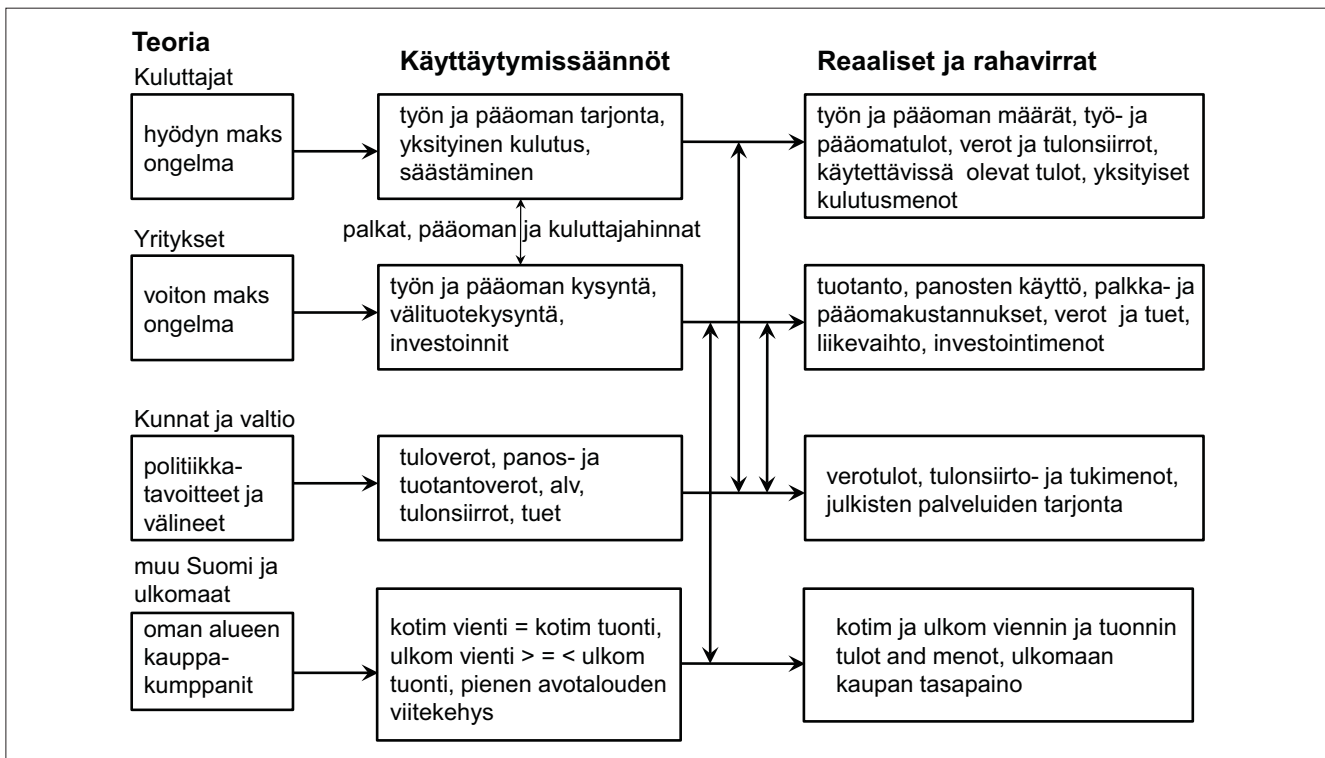
teen muokkausta sekä ohjelmointia. Mallia on kehitetty vuodesta 1998 lähtien. Viimeisten seitsemän vuoden aikana sillä on tehty yli 50 tutkimusta.

RegFin-laskenta voidaan suorittaa Suomen, sen maa- ja seutukuntien tasolla. Toimialojen lukumäärä riippuu Tilastokeskuksen kansan- ja aluetalouden tilinpidosta. Mallin perusaineisto kattaa kaikki Suomen 19 maakuntaa, joissa on kussakin 26 toimialaa. Malli voidaan sovittaa seutukunnalle, jolloin käytössä on 17 toimialaa. Mallin dimensiota voidaan räätälöidä ja perustiedoista voidaan joustavasti yhdistellä sovellukseen sopivia toimialoista ja alueista koostuvia kokonaisuuksia. Päätoimialoja voidaan ja alatoimialoihin. Dimensiovalinnat ratkaisevat mallin koon ja sen ratkaisemiseen kuluvan ajan.

RegFin-mallin simulointitulokset sisältävät muutoksen suoran ja epäsuoran vaikutuksen lisäksi niin sanotut aiheutetut vaikutukset, jotka syntyvät vaikutuskanavan edetessä tuloihin ja kulutukseen asti. Kutsumme jatkossa epäsuoria ja tulo- sekä kulutusvaikutuksia kerroinvaikutuksiksi.

MIKRO- JA MAKROTALOUSTEOREETTINEN PERUSTA

Laskentamallin keskeinen neoklassinen talousteoria on seuraava.

Kuva 10. RegFin-aluemallin teoria.

¹¹ CGE tulee sanoista Computable General Equilibrium.

Keskeiset päätöksentekijät ovat kuluttajat, yritykset ja julkinen sektori. Mallissa oletetaan, että kuluttajat pyrkivät valitsemaan kuluttamiensa tavaroiden ja palveluiden määrät siten, että he saavat niistä mahdollisimman suuren tarpeen tyydytyksen eli hyödyn. Kotitalouksien eli yksityinen kulutus määräytyy suhteellisten kuluttajahintojen¹² ja työ- ja pääomatulojen perusteella riippuen valitusta hyötyfunktioista.

Yritysten oletetaan haluavan tuottaa mahdollisimman suuren tulojen ja tuotantokustannusten erotuksen eli voiton. Kuluttajat tarjoavat tuotantontekijämarkkinoilla omistamiinsa välituotteita¹³, työ- ja fyysisen pääoman (koneet, laitteet, kuljetusvälineet jne.) tunteja. Yritykset ostavat näitä tuotantontekijöikseen, jolloin työn ja pääoman suhteelliset hinnat määräytyvät kysynnän ja tarjonnan kohdatessa.

Työn ja pääoman kysyntä määräytyvät tuotannon määrän, suhteellisten panoshintojen, panosten toisillaan korvattavuusmahdollisuuksien ja teknisen kehityksen eli tuottavuuden perusteella. Yritysten investoinnit rahoitetaan kuluttajien säästöillä.

Kunnat ja valtio muodostavat julkisen sektorin, jolla on politiikkatavoitteita. Se määrää panos- ja hyödykeverot ja asettaa arvonlisäveron tason. Julkinen valta pyrkii puuttumaan näitä keinoja käyttäen kuluttajien ja yritysten päätöksentekoon. EU-jäsenyyden myötä julkisen sektorin mahdollisuudet tukea vientiä ja hillitä tuontia ovat vähentyneet.

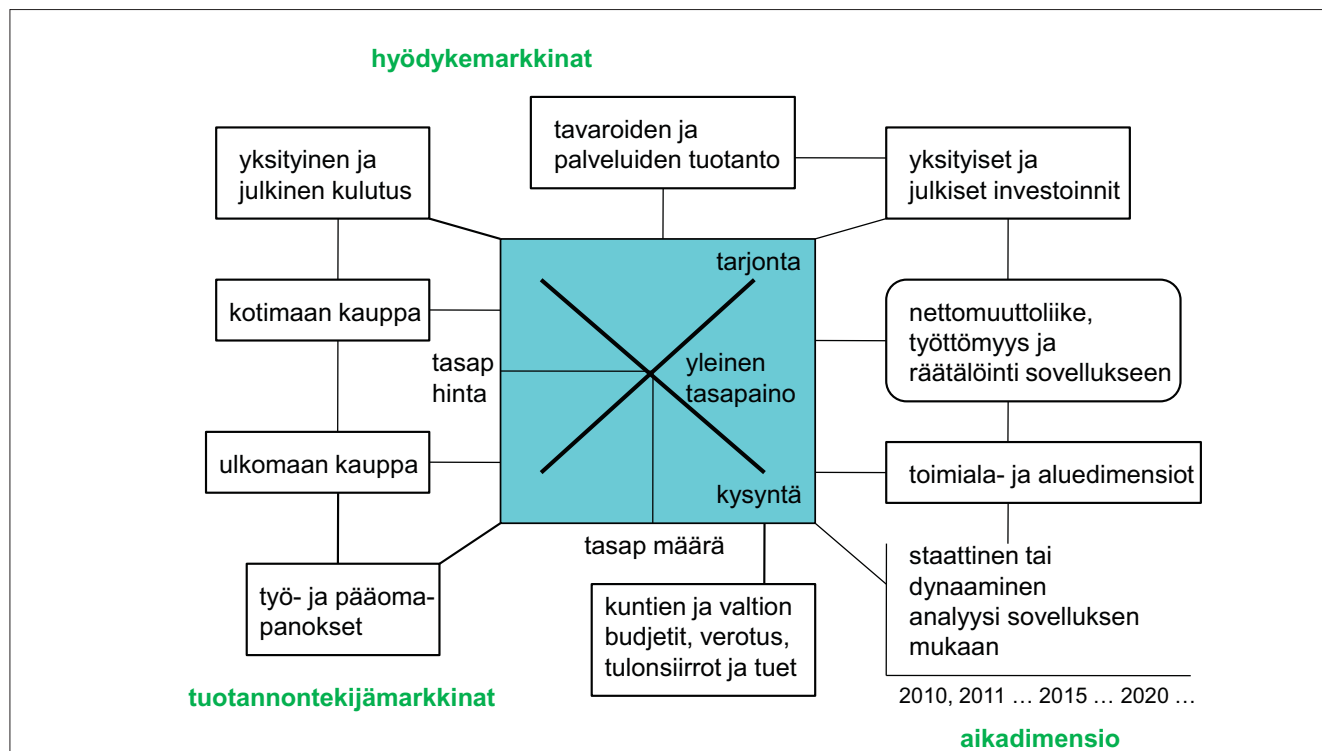
Malli huomioi sekä kotimaan että ulkomaan kaupan. Kotimaan kauppa määräytyy gravitaatioteorian mukaan. Alueiden välisen kaupan määrä riippuu suhteellisista hinnoista ja kuljetusetäisyydestä eli kuljetuskustannuksista, joiden kasvaessa

kauppa pienenee. Kauppaa käydään sellaisen alueen kanssa josta saadaan paras suhteellinen hinta. Positiivisesti vaikuttava tekijä on myös alueen tavarain tai palvelun kysyntä ja ostovoima. Etäisenkin alueen kanssa käydään kauppaa, jos sen ostovoimasta tuleva vaikutus dominoi kuljetuskustannuksista tulevaa vaikutusta. Yksittäisen alueen kotimaan kauppataase voi olla ali- tai ylijäämäinen tai tasapainossa. Kotimaan kauppa on määritelmän mukaisesti toimialoitain tasapainossa Suomen tasolla.

Ulkomaan kaupassa Suomi oletetaan pieneksi avotaloudeksi, joka ei voi vaikuttaa maailman markkinahintoihin. Kukin alue voi viedä ja tuoda annetulla hinnalla haluamansa määrän. Kauppa reagoi ulkomaisten ja kotimaisten tavaroiden ja palveluiden suhteellisiin hintoihin. Jos hintasuhde muuttuu viennin hyväksi, tarjonta omalle alueelle vähenee ja vienti ulkomaille kasvaa. Yksittäisen alueen ulkomaan kauppataase voi olla ali- tai ylijäämäinen tai tasapainossa. Ulkomaan kauppa voi olla Suomen tasolla alijäämäinen, tasapainossa tai ylijäämäinen.

KAIKKI VAIKUTTAA KAIKKEEN

CGE-malleissa keskeinen periaate on, että aluetaloudessa ”kaikki vaikuttaa kaikkeen”. Mitään talouden osaa ei voida analysoida yksin, erotettuna talouden kokonaisuudesta. Esimerkiksi kunkin toimialan vaikutuksia täytyy arvioida koko aluetalouden kannalta. Alat ovat yhteydessä muiden toimialojen kanssa muun muassa alihankintaan liittyvien ostojen ja myyntien kautta.

Kuva 11. RegFin-aluemallissa kaikki vaikuttaa kaikkeen.

¹² Suhteellisella hinnalla tarkoitetaan kahden hinnan suhdetta. Mallissa minkä tahansa hinnan jakajana toimii valuuttakurssi. Kaikki kotimaiset hinnat ilmaistaan siten suhteessa ulkomaiseen hintatasoon. Määrittely tulee pienen avotalouden oletuksesta.

¹³ Välituotteilla tarkoitetaan yritysten tarvitsemia raaka-aineita, komponentteja, varaosia jne. Joissain tapauksissa välituote voi olla jonkin muun toimialan lopputuote. Esimerkiksi kaupan toimiala ostaa valmiita tuotteita, kuten maitoa, juustoa, puhdistusaineita jne. muilta toimialoilta

Kukin toimiala esiintyy lähes kaikissa kuvan laatikoissa. Ne tuottavat hyödykkeitä, suorittavat toiminnan vaatimia investointeja, maksavat korvausta tehdyistä työ- ja konetunneista ja maksavat veroja. Seurauksena kukin tukee alueen yksityistä ja julkista sektoria sekä vaikuttaa myönteisesti työllisyyteen.

CGE-malleissa suhteelliset hinnat ovat talouden sopeutumisen moottoreita. Taloudellisten olosuhteiden muuttuessa hintojen muutos ohjaa talouden kohti uutta tasapainoa. Nimensä mukaisesti malli on tasapainomalli, jossa hintojen ja määrien tasapaino toteutuu vasta kun kaikki markkinat ovat tasapainossa. Tällöin kysyntä ja tarjonta ovat tasapainossa sopeutumisen päätyttyä. Työmarkkinat muodostavat poikkeuksen, työn kysyntä ja tarjonta eivät yleensä kohtaa täydellisesti vaan esiintyy työttömyyttä.

UUODOT JA VIRRAT

Malli huomioi kaikki rahamääräiset vuodot tarkasteltavan alueen ulkopuolelle ja alueeseen päin suuntautuvat tulovirrat. RegFin-mallissa kaikki lasketaan nettomääräisenä. Vanhemmat lineaariset laskentamenetelmät yliarvioivat vaikutuksia koska niiden tulokset ovat bruttomääräisiä, vuotoja ja virtoja ei huomioida. Kuvassa on esitetty alueellisen tulonmuodostuksen prosessi.

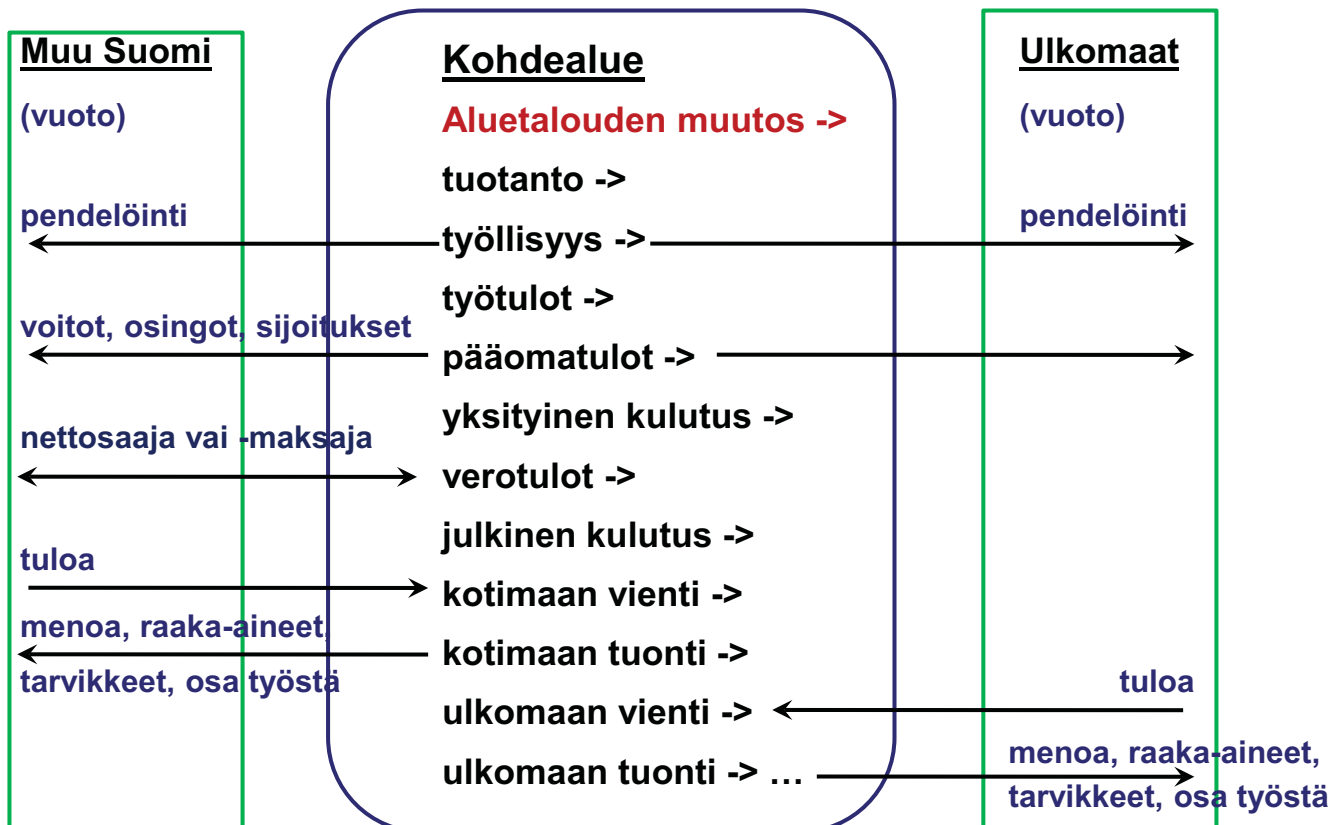
Vuodot ovat menoja, jotka johtuvat yritysten, kuluttajien ja julkisen sektorin tarpeesta ostaa tavaroita ja palveluita

muualta Suomesta sekä ulkomailta. Mikään alue ei ole täysin omavarainen, joten alueen yritysten on tuotava osa raaka-aineista ja varaosista alueen ulkopuolelta. Kotitaloudet haluavat hankkia kestokulutustavaroita ja matkustaa lomalle. Esimerkiksi uuden auton oston aiheuttamasta rahavirrasta jää alueelle vain osa, mahdollisesti vain paikallisen autoliikkeen kate. Vastaavasti lomamatka ja sen aikana tehdyt ostot voivat vuotaa lähes kokonaan ulkomaille. Osa työllisyydestä ja tuloista vuotaa pendelöinnin kautta alueelta pois. Suuri vuotoerä on myös pääomatulot, niistä maksetaan voittoja ja osinkoja. Lisäksi investoinneista kilpailee moni muukin alue.

Virrat syntyvät kun alueelta viedään tavaroita ja palveluita alueen ulkopuolelle muualle kotimaahan tai ulkomaille. Valtio kerää veroja alueelta, mutta rahoittaa myös valtion vastuulla olevat palvelut. Jotkut alueet voivat olla nettosaajia, toiset taas nettomaksajia. Edellisessä tapauksessa virrat ovat vuotoja suurempia. Kunnallisvero on tyypillistä alueen yksityisen ja julkisen sektorin tulonjakoa.

Yleisen tasapainon analyysin perusteet on esitetty julkaisuissa Törmä (2008) sekä Rutherford ja Törmä (2010). Lisäksi mallia on kuvattu seuraavissa lähteissä: Törmä ja Zawalinska (2010; 2011).

Lisää tietoa RegFin-malleista ja aiemmista tutkimuksista artikkeleineen ja raportteineen saa osoitteesta: <http://www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm>

Kuva 12. RegFin ottaa huomioon rahavuodot ja -virrat alueelta/alueelle.

REGFIN-LASKENTAMENETELMÄÄN LIITTYVÄT JULKAISUT

ARTIKKELIT JA EU-HANKKEIDEN DELIVERABLE- RAPORTIT

- Törmä, H., Zawalinska, K. (2011). Final documentation of the CGE RegEU model. FP7 CAPRI-RD project, Deliverable 3.2.3. <http://www.ilr1.uni-bonn.de/agpo/rsrch/capri-rd/network.htm>
- Törmä, H., Zawalinska, K. (2010). Methodological description of the CGE RegEU model. FP7 CAPRI-RD project, Deliverable 3.2.2. <http://www.ilr1.uni-bonn.de/agpo/rsrch/capri-rd/network.htm>
- Rutherford Thomas F. and Törmä Hannu (2010). Efficiency of Fiscal Measures in Preventing Out Migration from North Finland. *Regional Studies*, Vol. 44, No 4, 465 - 475. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm
- Törmä Hannu and Lehtonen Heikki (2009). Macroeconomic and welfare effects of the CAP reform and further decoupling of agricultural support in Finland: A CGE modelling approach. *Food Economics - Acta Agricult Scand C*, 2009; 6: 73 - 87. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm
- Törmä Hannu (2008). Do Small Towns Development Projects Matter, and Can CGE Help? *Journal of Spatial Economic Analysis* Vol. 3, No. 2, June. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm
- Törmä Hannu ja Zawalinska Katarzyna (2007a). Technical description of the CGE RegFin/Re gPol models. University of Helsinki, Ruralia Institute. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm
- Törmä Hannu ja Zawalinska Katarzyna (2007b). Kevitsan kupari-nikkelikaivoshankkeen aluetaloudelliset vaikutukset, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 16. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

RAPORTTEJA-SARJAN JULKAISUT

- Määttä Susanna, Törmä Hannu, Virtanen Petri, Hyryläinen Torsti ja Pylkkänen Päivi (2012). Kouvolan seudun elintarviketalouden vaikutukset alueeseen ja työllisyyteen – Nykytilanne ja alustavat lähtökohdat kehitysvisionille. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 86. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm
- Reini Kaarina, Määttä Susanna ja Törmä Hannu (2011). Talvivaaran kaivoksen jalostusketjun ja siihen liittyvien investointien aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 73. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu, Laasanen Juhani ja Määttä Susanna (2011). Kainuun erikoissairaanhoidon aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 72. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Laasanen Juhani (2011). Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 70. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu, Reini Kaarina ja Määttä Susanna (2010). Suomen sahateollisuuden supistumisen ja tulevaisuuden kuvien aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 62. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Laasanen Juhani (2010). Soklin kaivoksen vaikutukset Savukosken kuntaan. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 56. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Reini Kaarina ja Törmä Hannu (2010). Suomen metsäteollisuuden uusien mahdollisuuksien aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 55. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Laasanen Juhani (2010). Pajala-Kolarin kaivoshankkeen vaikutukset Kolarin kuntaan. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 52. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Reini Kaarina, Törmä Hannu ja Mäkinen Jarkko (2010). Massa- ja paperiteollisuuden supistumisen ja tulevaisuuden kuvien aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 50. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Reini Kaarina, Törmä Hannu ja Mäkinen Jarkko (2009). Metallien jalostuksen ja metallituoteteollisuuden investointien aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 47. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu ja Reini Kaarina (2009a). Pajala-Kolarin ja Soklin kaivosten rata-, satama- ja meriväyläinvestointien sekä kaivosten toiminnan vaikutukset valtion ja kuntien verotuloihin. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 42. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu ja Reini Kaarina (2009b). Pajala-Kolarin ja Soklin kaivoshankkeisiin liittyvien rautatie- ja tieinvestointien ja Kemin satamainvestointien aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 38. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu ja Reini Kaarina (2009c). Suomen kaivosalan aluetaloudelliset vaikutukset elinkeinorakenteeseen ja työllisyyteen. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 37. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu ja Reini Kaarina (2008a). Metsäteollisuuden mahdollisen supistumisen aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 33. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu ja Reini Kaarina (2008b). Talvivaaran nikkeli-kaivoksen aluetaloudellisten vaikutusten seurantatutkimus. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 30. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Saartenoja Antti, Törmä Hannu, Valkosalo Pauli ja Zawalinska Katarzyna (2007). Talvivaaran kaivoksen aluetaloudelliset vaikutukset Ylä-Savon seutukuntaan, sen kuntiin sekä Rautavaaran kuntaan. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 21. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu ja Zawalinska Katarzyna (2007a). Technical description of the CGE RegFin/RegPol models. University of Helsinki, Ruralia Institute. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu ja Zawalinska Katarzyna (2007b). Kevitsan kupari-nikkelikaivoshankkeen aluetaloudelliset vaikutukset, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Raportteja 16. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

REGFIN-RAPORTIT

Törmä Hannu (2010). Mahdollisen kultakaivoksen vaikutukset Seinäjoen seutukuntaan – esitutkimus. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, RegFin-raportteja. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

Törmä Hannu (2010). Läntän litium- ja Kälviän ilmeniittikaivoshankkeiden aluetaloudelliset vaikutukset Keski-Pohjanmaan maakuntaan, sen seutukuntiin, Kokkolan kaupunkiin sekä Kaustisen, Halsuan ja Toholammin kuntiin. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, RegFin-raportteja. www.helsinki.fi/ruralia/asiantuntijapalvelut/regfin.htm

LIITE 2. SELVITYKSESSÄ TARKASTELTUIEN RUOKAKETJUUN KUULUVIEN TOIMIALOJEN SISÄLTÖ

ALKUTUOTANTO

1. Kasvien viljely

- Yksivuotisten kasvien viljely
 - Viljakasvien (pl. riisin), palkokasvien ja öljysiemenkasvien viljely
 - Riisin viljely
 - Vihannesten ja melonien, juuresten ja mukulakasvien viljely
 - Sokeriruo'on viljely
 - Tupakan viljely
 - Kuitukasvien viljely
 - Muu yksivuotisten ja koristekasvien viljely
- Monivuotisten kasvien viljely
 - Rypäleiden viljely
 - Trooppisten ja subtrooppisten hedelmien viljely
 - Sitrushedelmien viljely
 - Omenoiden, kirsikoiden, luumujen ym. kota- ja kivi hedelmien viljely
 - Marjojen, pähkinöiden ja muiden muissa ja pensaissa kasvavien hedelmien viljely
 - Öljyä sisältävien hedelmien viljely
 - Juomakasvien viljely
 - Mauste-, aromi-, rohdos- ja lääkekasvien viljely
 - Muu monivuotisten kasvien viljely
- Taimien kasvatus ja muu kasvien lisääminen

2. Kotieläintalous

- Lypsykarjan kasvatus
- Muun nautakarjan ja puhvelin kasvatus
- Hevosten ja muiden hevoseläinten kasvatus
- Kamelien ja kamelieläinten kasvatus
- Lampaiden ja vuohien kasvatus
- Sikojen kasvatus
- Siipikarjan kasvatus
- Muiden eläinten kasvatus

3. Yhdistetty kasvinviljely ja kotieläintalous (sekatilat)

- Yhdistetty kasvinviljely ja kotieläintalous (sekatilat)

ELINTARVIKETEOLLISUUS

1. Teurastus, lihan säilyvyyskäsittely ja liha- tuotteiden valmistus

- Teurastus ja lihan säilyvyyskäsittely (pl. siipikarja)
- Siipikarjan teurastus ja lihan säilyvyyskäsittely
- Liha- ja siipikarjatuotteiden valmistus

2. Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä

- Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä

3. Hedelmien ja kasvien jalostus ja säilöntä

- Perunoiden jalostus ja säilöntä
- Hedelmä-, marja- ja kasvismehujen valmistus
- Muu hedelmien, marjojen ja vihannesten jalostus ja säilöntä

4. Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus

- Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus (pl. ravintorasvat)
- Margariinin ja sen kaltaisten ravintorasvojen valmistus

5. Maitotaloustuotteiden valmistus

- Maitotaloustuotteiden ja juuston valmistus
- Jäätelön valmistus

6. Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus

- Myllytuotteiden valmistus
- Tärkkelyksen ja tärkkelystuotteiden valmistus

7. Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus

- Leivän valmistus; tuoreiden leivonnaisten ja kakkujen valmistus
- Näkkileivän ja keksien valmistus; säilyvien leivonnaisten ja kakkujen valmistus
- Makaronin, nuudelin, kuskusin ja vastaavien jauhotuotteiden valmistus

8. Muiden elintarvikkeiden valmistus

- Sokerin valmistus
- Kaakaon, suklaan ja makeisten valmistus
- Teen ja kahvin valmistus
- Mausteiden ja maustekastikkeiden valmistus
- Einesten ja valmisruokien valmistus
- Homogenoitujen ravintovalmisteiden ja dieettiruokien valmistus
- Muualla luokittelematon elintarvikkeiden valmistus

9. Eläinten ruokien valmistus

- Kotieläinten rehujen valmistus
- Lemmikkieläinten ruokien valmistus

10. Juomien valmistus

- Alkoholijuomien tislauksen ja sekoittaminen; etyyli-alkoholin valmistus käymisteitse
- Viinin valmistus rypäleistä
- Siiderin, hedelmä- ja marjaviinien valmistus
- Muiden tislattomien juomien valmistus käymisteitse
- Oluen valmistus
- Maltaiden valmistus
- Virvoitusjuomien valmistus; kivennäisvesien ja muiden pullotettujen vesien tuotanto

ELINTARVIKKEIDEN KAUPPA

1. Elintarvikkeiden kauppa

- Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan tukkukauppa
 - Juures-, vihannes-, marja- ja hedelmätukkukauppa
 - Lihan ja lihatuotteiden tukkukauppa
 - Maitotaloustuotteiden, munien sekä ravintoöljyjen ja -rasvojen tukkukauppa
 - Alkoholi- ja muiden juomien tukkukauppa
 - Tupakkatuotteiden tukkukauppa
 - Sokerin, suklaan, makeisten ja leipomotuotteiden tukkukauppa
 - Kahvin, teen, kaakaon ja mausteiden tukkukauppa
 - Kalan, luontaistuotteiden ja muiden elintarvikkeiden tukkukauppa
 - Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan yleistukku-kauppa
- Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa
 - Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan erikoistumaton vähittäiskauppa
 - Isot supermarketit
 - Pienet supermarketit
 - Valintamyymälät
 - Elintarvike-, makeis- ym. kioskit
 - Muu vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
 - Itsepalvelutavaratalot
 - Pienoistavaratalot ja muut erikoistumattomat myymälät

- Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
 - Hedelmien, marjojen ja vihannesten vähittäis-kauppa
 - Lihan ja lihatuotteiden vähittäiskauppa
 - Kalan, äyritäisten ja nilviäisten vähittäiskauppa
 - Leipomotuotteiden ja makeisten vähittäis-kauppa
 - Alkoholi- ja muiden juomien vähittäiskauppa
 - Tupakkatuotteiden vähittäiskauppa
 - Muu vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
- Elintarvikkeiden, juomien ja tupakkatuotteiden vähittäiskauppa kojuissa ja toreilla

RAVITSEMISTOIMINTA

1. Ravitsemistoiminta

- Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta
 - Ravintolat
 - Kahvila-ravintolat
 - Ruokakioskit
 - Ateriapalvelut ja muut ravitsemispalvelut
 - Pitopalvelu
 - Henkilöstö- ja laitosruokalat
 - Baarit ja kahvilat
 - Olut- ja drinkkibaari
 - Kahvilat ja kahvibaarit
- (Tilastokeskus; Toimialaluokitus 2008)

LIITE 3. KYSELY YRITYKSILLE

Hyvä vastaaja

Kanta- ja Päijät-Hämeessä on toteutettu vuodesta 2007 lähtien laajaa ruokatuotannon kehittämisohjelmaa Kasvia Hämeessä. Sen keskeisenä tavoitteena on nostaa Hämeen ruokatuotannon arvoa ja näkyvyyttä sekä lisätä ruokaketjun toimijoiden yhteistyötä. Ohjelmaa rahoittaa Hämeen ELY-keskus Manner-Suomen maaseutuohjelmasta. Ohjelman vetovastuu on MTK Hämeellä. Osana ohjelman toteutusta halutaan selvittää Hämeen ruokatuotannon aluetaloudellisia vaikutuksia. Erityisesti halutaan selvittää, missä määrin elintarvikejalostus käyttää paikallisia alkutuotannon raaka-aineita ja millaisia tulevaisuuden odotuksia ja näkemyksiä alan yrityksillä on. Vastausten perusteella suoritetaan skenaariolaskelmia maakuntien ruokaketjun nykyisestä ja tulevasta vaikutuksesta aluetalouteen, kuten taloudelliseen kasvuun ja työllisyyteen. Selvityksen tavoitteena on maakunnallisen ruokaketjun painoarvon lisääminen.

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti on valittu suorittamaan tutkimuksen. Oheinen lyhyt kysely on osa arviointia ja lähetetään maakunnan kaiken kokoisille elintarvikealan yrityksille. Kaikkia antamianne tietoja käsitellään luottamuksellisin. Tutkimuksen tulokset raportoidaan vain maakunta- ja toimialatasoisina. Yrityskohtaisia tuloksia tai tietoja ei raportoida missään vaiheessa.

Vastauksenne on tärkeä osa tutkimusta ja ne vaikuttavat merkittävästi työmme onnistumiseen. Lähetämme kaikille kyselyyn vastanneille pdf-muotoisen loppuraportin. Toivomme, että löydätte aikaa kyselyyn vastaamiseen. Lisätietoja saa alla olevilta henkilöiltä.

Kunnioittavasti

Ohjelmapäällikkö Päivi Rönni, MTK Häme
paivi.ronni@mtk.fi, 040 5634 074

Projektitutkija Susanna Määttä, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti
susanna.maatta@helsinki.fi, 050 415 1158

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Vastaajan taustatiedot

Yrityksenne sijainti (maakunta):

- ☐ Kanta-Häme
☐ Päijät-Häme
☐ Muu, mikä? _____

Roolinne/työtehtävänne yrityksessä:

Yrityksenne päätoimiala:

- ☐ Teurastus, lihan käsittely ja lihatuotteiden valmistus
☐ Kalan ja äyriäisten jalostus
☐ Hedelmien, kasvien ja marjojen jalostus
☐ Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus
☐ Maitotaloustuotteiden valmistus
☐ Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus
☐ Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus
☐ Muiden elintarvikkeiden valmistus
☐ Eläinten ruokien valmistus
☐ Juomien valmistus

Yrityksenne henkilöstön määrä:

- ☐ 1
☐ 2 - 5
☐ 6 - 10
☐ 11 - 20
☐ 21 - 30
☐ 31 - 50
☐ 51 - 100
☐ 101 - 300
☐ 301 - 500
☐ 501 tai enemmän

Yrityksenne liikevaihto:

- ☐ alle 100 000 euroa
☐ 100 001 – 500 000 euroa
☐ 500 001 – 1 000 000 euroa
☐ 1 000 001 – 3 000 000 euroa
☐ 3 000 001 – 5 000 000 euroa
☐ 5 000 001 – 10 000 000 euroa
☐ 10 000 001 – 50 000 000 euroa
☐ 50 000 001 – 100 000 000 euroa
☐ yli 100 000 000 euroa

Tutkimuskysymykset

Vastaukset kysymyksiin 1 - 4 luovat pohjaa maakunnan nykyisen ruokaketjun aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnille.

1. Missä määrin (arvionne mukaan) yrityksenne käyttää omasta maakunnastanne, muualta Suomesta ja ulkomailta peräisin olevia alkutuotannon raaka-aineita (näillä tarkoitetaan maataloudesta, puutarhataloudesta, luonnontuotteista, kalataloudesta tai riistataloudesta saatavia raaka-aineita)? **Pyydämme vastaukset prosentteina raaka-ainekustannusten kokonaisarvosta.** Jos ette voi määrittellä tarkkaa prosenttimäärää, pyydämme arviotanne 10 % -yksikön tarkkuudella. (Vastaus vain omien toimialojen osalta)

Alkutuotannosta tulevien raaka-aineiden osuudet alueittain:

Esimerkki: Yrityksen toimiala = Oma maakunta 30 % + Muu Suomi 50 % + Ulkomaat 20 % = Yhteensä 100 %

	Oma maakunta	Muu Suomi	Ulkomaat
Teurastus, lihan käsittely ja lihatuotteiden valmistus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Kalan ja äyriäisten jalostus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Hedelmien, kasvien ja marjojen jalostus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Maitotaloustuotteiden valmistus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Muiden elintarvikkeiden valmistus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Eläinten ruokien valmistus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %
Juomien valmistus	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %	<input type="text"/> %

2. Mahdolliset perustelut ja lisätiedot kysymykseen 1.

3. Miten arvioitte yrityksenne myynnin kohdistuvan eri alueille? Pyydämme vastaukset toimialojenne mukaan prosentteina myyntinne kokonaisarvosta. Jos ette voi määritellä tarkkaa prosenttimäärää, pyydämme arviotanne 10 % -yksikön tarkkuudella. (Vastaus vain omien toimialojen osalta)

Myynnin kohdistuminen eri alueille:

Esimerkki: Yrityksen toimiala = Oma maakunta 30 % + Muu Suomi 50 % + Ulkomaat 20 % = Yhteensä 100 %

	Oma maakunta	Muu Suomi	Ulkomaat
Teurastus, lihan käsittely ja lihatuotteiden valmistus	___ %	___ %	___ %
Kalan ja äyriäisten jalostus	___ %	___ %	___ %
Hedelmien, kasvien ja marjojen jalostus	___ %	___ %	___ %
Kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus	___ %	___ %	___ %
Maitotaloustuotteiden valmistus	___ %	___ %	___ %
Mylly- ja tärkkelystuotteiden valmistus	___ %	___ %	___ %
Leipomotuotteiden, makaronien yms. valmistus	___ %	___ %	___ %
Muiden elintarvikkeiden valmistus	___ %	___ %	___ %
Eläinten ruokien valmistus	___ %	___ %	___ %
Juomien valmistus	___ %	___ %	___ %

4. Mahdolliset perustelut ja lisätiedot kysymykseen 3.

Vastaukset kysymyksiin 5 - 9 luovat pohjaa maakunnan tulevaisuuden (vuoden 2020) ruokaketjun aluetaloudellisten vaikutusten skenaarioille.

5. Mikä on näkemyksenne yrityksenne tulevasta liikevaihdon kehityksestä vuoteen 2020 mennessä? Pyydämme ottamaan huomioon tunnistamanne toimintakentän muutokset kuten kysyntätrendit, maatalouspolitiikka ja yritysten sijoittuminen. Pyydämme vastaukset yrityksenne liikevaihdon mukaan mieluiten verrattuna vuoteen 2011.

Miten yrityksenne liikevaihto muuttuu vuosina 2011–2020?

- ___ kasvaa
___ pysyy ennallaan
___ pienenee

Mikäli liikevaihtonne muuttuu, niin arvioikaa muutoksen suuruus prosentteina

- ___ 1–10
___ 11–20
___ 21–30
___ 31–40
___ 41–50
___ 51–60
___ 61–70
___ 71–80
___ 81–90
___ 91–100

6. Mahdolliset perustelut ja lisätiedot kysymykseen 5.

7. Mitkä ovat arvionne mukaan merkittävimmät muutostrendit, jotka vaikuttavat yritykseenne tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä?

8. Miten arvioitte luomun näyttäytyvän yrityksessänne tulevaisuudessa vuoteen 2020 mennessä?
(*Luomu eli luonnonmukainen tuotantotapa on kestävän kehityksen periaatteiden mukaista elintarviketuotantoa*)

Mikä on luomun osuus tällä hetkellä yrityksessänne? _____%

Mikä on arvionne mukaan luomun osuus yrityksessänne vuonna 2020? _____%

9. Miten arvioitte vastuullisuus -kysymyksen näkyvän tulevaisuudessa liiketoiminnassanne? (Ruo-
kaketjun vastuullisuuden ulottuvuudet: ympäristö, tuoteturvallisuus, ravitseminen, työhyvinvointi,
eläinten hyvinvointi, paikallinen hyvinvointi ja talous)

-
10. Tähän voitte kirjoittaa vapaasti muita kommentteja ja mielipiteitä.

Sähköpostiosoitteenne, jos haluatte pdf-muotoisen loppuraportin (*sähköpostitietoja ei käytetä muuhun tarkoitukseen*): _____

Tietojen lähetys

Kiitos kyselyyn vastaamisesta! Vastauksenne ovat erittäin tärkeitä tutkimuksen onnistumisen kannalta.

LIITE 4. KYSELY HANKINTARENKAILLE

Hyvä vastaaja

Kanta- ja Päijät-Hämeessä on toteutettu vuodesta 2007 lähtien laajaa ruokatuotannon kehittämisohjelmaa Kasvua Hämeessä. Sen keskeisenä tavoitteena on nostaa Hämeen ruokatuotannon arvoa ja näkyvyyttä sekä lisätä ruokaketjun toimijoiden yhteistyötä. Ohjelmaa rahoittaa Hämeen ELY-keskus Manner-Suomen maaseutuohjelmasta. Ohjelman vetovastuu on MTK Hämeellä. Osana ohjelman toteutusta halutaan selvittää Hämeen ruokatuotannon aluetaloudellisia vaikutuksia. Halutaan esimerkiksi selvittää, missä määrin julkisektori käyttää kotimaisia ja paikallisia alkutuotannon raaka-aineita. Vastausten ja muiden tietojen perusteella suoritetaan skenaariolaskelmia maakuntien ruokaketjun nykyisestä ja tulevasta vaikutuksesta aluetalouteen, kuten taloudelliseen kasvuun ja työllisyyteen. Selvityksen tavoitteena on maakunnallisen ruokaketjun painoarvon lisääminen.

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti on valittu suorittamaan tutkimuksen. Oheinen lyhyt kysely on osa arviointia ja lähetetään Hämeen maakuntien hankintarenkaille/hankintayksiköille. Kaikkia antamianne tietoja käsitellään luottamuksellisin. Hankintayksikkö –kohtaisia tuloksia tai tietoja ei raportoida missään vaiheessa.

Vastauksenne on tärkeä osa tutkimusta ja ne vaikuttavat merkittävästi työmme onnistumiseen. Lähetämme kaikille kyselyyn vastanneille pdf-muotoisen loppuraportin. Toivomme, että löydätte aikaa kyselyyn vastaamiseen. Lisätietoja saa alla olevilta henkilöiltä.

Kunnioittavasti

Ohjelmapäällikkö Päivi Rönni, MTK Häme
paivi.ronni@mtk.fi, 040 5634 074

Projektitutkija Susanna Määttä, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti
susanna.maatta@helsinki.fi, 050 415 1158

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Vastaajan taustatiedot

Hankintarenkaanne/hankintayksikkönne sijainti:

Mitkä kunnat/organisaatiot/yksiköt kuuluvat hankintarenkaanne piiriin:

Hankintarenkaanne/hankintayksikkönne **elintarvikehankintojen** arvo vuodessa (keskimäärin):

- ☐ 0,4 miljoonaa € tai alle
- ☐ 0,5–1 miljoonaa €
- ☐ 2–5 miljoonaa €
- ☐ 6–9 miljoonaa €
- ☐ 10–14 miljoonaa €
- ☐ 15–19 miljoonaa €
- ☐ 20–29 miljoonaa €
- ☐ 30–49 miljoonaa €
- ☐ 50–69 miljoonaa €
- ☐ 70 miljoonaa € tai yli

Tutkimuskysymykset

1. Missä määrin (arvionne mukaan) hankintarenkaanne/hankintayksikkönne ostaa elintarvikkeita omasta maakunnasta, muualta Suomesta ja ulkomailta? Pyydämme vastaukset elintarvikkeista yhteensä sekä elintarvikeluokittain prosentteina hankintojenne kokonaisarvosta.

Elintarvikkeiden ostot alueittain: *Esimerkki: Oma maakunta 30 % + Muu Suomi 50 % + Ulkomaat 20 % = Yhteensä 100 %*

	Oma maakunta	Muu Suomi	Ulkomaat
Elintarvikkeet yhteensä	___ %	___ %	___ %
Liha ja lihatuotteet	___ %	___ %	___ %
Kala, äyriäiset ja nilviäiset	___ %	___ %	___ %
Hedelmät, kasvikset ja marjat	___ %	___ %	___ %
Kasvi- ja eläinöljyt ja -rasvat	___ %	___ %	___ %
Maitotaloustuotteet	___ %	___ %	___ %
Mylly- ja tärkkelystuotteet	___ %	___ %	___ %
Leipomotuotteet, makaronit yms.	___ %	___ %	___ %
Muut elintarvikkeet (einekset, mausteet yms.)	___ %	___ %	___ %
Alkoholipitoiset juomat sekä virvoitusjuomat	___ %	___ %	___ %

2. Mahdolliset lisätiedot ja kommentit kysymykseen 1.

3. Kuinka suuri osa hankintarenkaanne/hankintayksikkönne ostamista elintarvikkeista tulee olemaan arvionne mukaan omasta maakunnasta, muualta Suomesta ja ulkomailta vuonna 2020? Pyydämme vastaukset elintarvikkeista yhteensä sekä elintarvikeluokittain prosentteina hankintojenne kokonaisarvosta.

Elintarvikkeiden ostot alueittain:

Esimerkki: Oma maakunta 30 % + Muu Suomi 50 % + Ulkomaat 20 % = Yhteensä 100 %

	Oma maakunta	Muu Suomi	Ulkomaat
Elintarvikkeet yhteensä	___ %	___ %	___ %
Liha ja lihatuotteet	___ %	___ %	___ %
Kala, äyriäiset ja nilviäiset	___ %	___ %	___ %
Hedelmät, kasvikset ja marjat	___ %	___ %	___ %
Kasvi- ja eläinöljyt ja -rasvat	___ %	___ %	___ %
Maitotaloustuotteet	___ %	___ %	___ %
Mylly- ja tärkkelystuotteet	___ %	___ %	___ %
Leipomotuotteet, makaronit yms.	___ %	___ %	___ %
Muut elintarvikkeet (einekset, mausteet yms.)	___ %	___ %	___ %
Alkoholipitoiset juomat sekä virvoitusjuomat	___ %	___ %	___ %

4. Mahdolliset lisätiedot ja kommentit kysymykseen 3.

5. Millä keinoin paikallisen (omassa maakunnassa tuotetun) ruoan käyttöä julkisektoreilla voitaisiin parhaiten edistää?

6. Onko elintarvikkeiden pääraaka-aineiden alkuperällä vaikutusta elintarvikehankintoihinne (maakunnasta ostettu tuotekin voi olla tehty esim. ulkomaisista raaka-aineista)?

Jos raaka-aineiden alkuperällä on vaikutusta, niin miten se vaikuttaa hankintoihinne?

7. Kuinka suuri osa hankintarenkaanne/hankintayksikkönne ostamista elintarvikkeista on arvionne mukaan luomua? *(Luomu eli luonnonmukainen tuotantotapa on kestävän kehityksen periaatteiden mukaista elintarviketuotantoa)*

_____ %

8. Kuinka suuri osa hankintarenkaanne/hankintayksikkönne ostamista elintarvikkeista tulee olemaan arvionne mukaan luomua vuonna 2020?

_____ %

9. Tähän voitte kirjoittaa vapaasti lisätietoja, kommentteja ja mielipiteitä.

Kiitos kyselyyn vastaamisesta! Vastauksenne ovat erittäin tärkeitä tutkimuksen onnistumisen kannalta.

Sähköpostiosoitteenne, jos haluatte pdf-muotoisen loppuraportin
(sähköpostitietoja ei käytetä muuhun tarkoitukseen):

Tietojen lähetys

Kiitos kyselyyn vastaamisesta! Vastauksenne ovat erittäin tärkeitä tutkimuksen onnistumisen kannalta.

LIITE 5. PERUSURIEN MÄÄRITTÄMINEN

Talouden perusuralla tarkoitetaan määrittelyhetkellä hahmotettavissa olevaa kuvaa tulevaisuudesta. Perusuraa tarvitaan vertailuperustaksi dynaamisissa tarkasteluissa, joissa vaikutusten arviointi lasketaan yli tietyn aikaperiodin. Maakunnittaiset perusurat määritellään vuosille 2012 – 2020. Niitä käytetään vertailupohjana vastaaville vuosille laskettavien dynaamisten skenaarioiden tuloksille. Perusurassa ei ole mukana yritysten tulevaisuuden odotuksia, vaan se rakennetaan yleisempien kriteereiden perusteella. Yritysten odotuksia koskevat tulokset lasketaan omana skenaarionaan. Vaikuttavuus saadaan vähentämällä odotuksien mukaisen skenaarion tulokset perusuran vastaavista arvoista.

Talouden mennyt kehitys tunnetaan Tilastokeskuksen kansan- ja aluutilinpidon perusteella vuoteen 2011 saakka. Ammattimaisesti tuotettuja talousennusteita on saatavilla muutamalle seuraavalle vuodelle. Pidemmän tähtäimen taloudellinen kehitys on projisoitava tunnetun kehityksen ja ennusteiden perusteella. Perusura on aina epävarma, joten sen määrittely on tehtävä ajan kuluessa yhä uudelleen.

Perusuran määrittämistä vaikeuttaa tällä hetkellä talouden epävarmuus. Määrittelyssä on otettu lähtökohdaksi oletus, jonka mukaan vuodesta 2008 alkanut poikkeuksellinen talouden tila heikentää kansan- ja aluetalouden toimintaedellytyksiä keskipitkällä aikavälillä. Taloudellisen kehityksen oletetaan asteittain palaavan lamaa edeltävään tilanteeseen. Määrittelyssä on huomioitu ruoantuotannon muita toimialoja vakaampi kehitys.

Määrittely on tehty käyttäen neljää lähestymistapaa:

- Suomen talouden yleinen makrokehitys
- Suomen työllisyyskehitys
- Työn tuottavuuden toimialoittainen kehitys
- Kotitalouksien lukumäärä

Kahden ensimmäisen muuttujan tulevaisuuden arvot ovat ETLA:n pitkän aikavälin ennusteita vuosille 2012 – 2016. Työn tuottavuuden kehitys on määritelty Tilastokeskuksen vuoteen 2010 ulottuvan toimialoittaisen tuottavuustutkimuksen tulosten perusteella. Kotitalouksien lukumäärän on oletettu seuraavan ETLA:n vuosien 2012 – 2016 maakunnittaista väestöennustetta.

Mittarit ovat alueellisessa RegFinDyn-mallissa yhteydessä toisiinsa ja muuttujat tuovat kansallisen makrokehityksen lisäksi mukaan väestön, ikääntymisen ja teknisen kehityksen muutokset. Työn tuottavuudessa heijastuu pääomapanoksen laadun kehittymisen vaikutus. Tulevaisuus on projisoitu kaikissa tapauksissa logaritmisten trendien avulla, jotka laskettiin menneiden vuosien todellisten havaintojen perusteella.

LIITE 6. TUTKIMUKSEN AIKAKÄSITE

CGE RegFinDyn-mallissa on ratkaisun löytymisen matemaattisena ehtona endogeenisten eli mallissa määräytyvien muuttujien ja mallin yhtälöiden lukumäärän yhtäsuuruus. Mallin vakioitujen muuttujien luettelon määrittämistä kutsutaan mallin sulkemiseksi.

Vaikuttavuuden arvioinnissa on päädytty käyttämään pitkän aikavälin viitekehystä koska ruoantuotanto on jatkuvaa toimintaa. Lisäksi yritysten vuosien 2011 - 2020 odotusten vaikutusjakso on riittävän pitkä, jolloin alueen pääomakanta todennäköisesti muuttuu toimialojen yritysten tekemien kone-, laite-, kuljetusväline- yms. hankintojen takia osana alueen kokonaissopeutumista. Pitkän tähtäimen määrittelyssä oletetaan, että pääoman tuotto on toimialoittain vakio. Kaikki alalle investoijat hyväksyvät saman tuottoasteen, koska he olettavat etteivät saisi pitkällä tähtäimellä kilpailun takia muualta taloudesta suurempaa tuottoa. Pääomamarkkinoilla pääomakanta määräytyy mallin logiikan mukaan ja riippuu sektoreiden investoinneista, joiden oletetaan seuraavan pääoman kysyntää.

Työmarkkinoilla koko maan työllisten kokonaismäärä oletetaan vakioksi demografisten tekijöiden takia. Väestö ei juuri kasva koska syntyneiden ja kuolleiden suhde pysyy lähes ennallaan ja kotimaisen ja ulkomaisen nettomuuton osuus väestöstä on hyvin pieni. Työvoiman kokonaismäärä ei siten voi kasvaa. Sektoreiden palkkataso määräytyy mallin logiikan mukaan ja varmistaa, että työn kysynnän ja tarjonnan tasapaino syntyy. Työn tuottavuus oletetaan alkutilanteessa vakioksi koska se riippuu mallin ulkopuolisista muun muassa laadullisista tekijöistä kuten koulutuksesta ja keksinnöistä/patenteista.

Alueellinen BKT ja sen komponentit ovat muuten mallin logiikan mukaan määräytyviä, paitsi kauppataseen oletetaan olevan pitkällä tähtäimellä tasapainossa. Tämä perustuu oletukseen, jonka mukaan mikään maa ei voi ulkomaan kaupassaan olla jatkuvasti yli- tai alijäämäinen. Esimerkiksi jatkuva alijäämä merkitsisi, että maa voisi kuluttaa (tuonti) rajatta enemmän kuin se ansaitsee (vienti). Tämän oletetaan olevan mahdollista vain lyhyellä tähtäimellä.

Pitkällä tähtäimellä julkisen kulutuksen oletetaan seuraavan yksityistä kulutusta. Tämä merkitsee, että julkinen sektori tarjoaa pitkällä tähtäimellä kotitalouksien kysymän määrän julkisia palveluita, esimerkiksi koulutus-, terveys- ja sosiaalipalveluita.

